

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

ANTI-WITTICHIUS. 2

Sive,

*Adversus Infinitatem mundi,
Cartesio assertam, a Christophoro
Wittichio Theologo Duisburgensi
defensam*

Diatribē, auctore,

Jacobo Revio S. S. Theologis
Doct. & Collegii Theologici
Illustr. & Præpot. Ord.
Hollandie & West-Fri-
sia præfecto.

Eugduni Batavorum, Anno M. Dc. 1711

Christiane Lector.

PRincipiis obstandum esse,
& medicorum filii circa
morbos corporis & Apo-
stolus gentium aliquique doctores
~~huiusmodi~~ circa errores animi pas-
sim inculcant. sane dum malum
cuti adhæret facile tollitur, post-
quam autem vitalia invasit, majo-
ris molimini est, & infelix ple-
rumque curatio. Cartesianismus
(nam huc hæc nostra tendit ora-
tio) dum inter philosophiam aut
bonas literas professos nonnul-
los serpit, levi negotio potuit
compesci, sed hoc plerisque non
placuit, & si quis è nostro ordine
hac de re vel mussitaret, in alie-
nam messem falcem immittere
dicebatur. nunc postquam cathe-
dram Theologicam occupavit,

(* * 2) quid

quid fiet? Pauculum somni, pauculum dormitionis, pauculum complicationis manuum, in iera advenit tanquam viator expeditus doctrinæ habes, & ecclesiæ perturbatio tanquam vir clypeatus. Sed alti quid tibi hac in te vel faciendum vel negligendum potest, ipsi videantur. Me certe, qui ad quietem, quatenus cum bona conscientia in una sede morari potest, sum propensior, quiescere non patitur Christophorus Wittichius Ss. Theol. in recens erecto Gymnasio Duisburgensi professor. Edidit is Dissertationes duas, utiam pro motu terræ adversus Rev. & Cl. Jac. Du Bois ecclesiæ Lugd-Batavæ pastorem vigilantissimum, in qua S. Scripturæ de rebus naturalibus loquenti fidem penitus omnem abjudicat; alteram

ram adversus me , in qua Mundus
in infinitatem rem ad nostra usque
tempora in ecclesia inauditam
magno animi ardore propugnat.
Ad priorem Rev. ille quem no-
minavi vir justo opere respondit,
quod cum, typographorum tor-
pore quodam ac inertiam, lucem
adhuc videre non potuerit , ejus
interim desiderium tres luculen-
tiae disputationes Cl. V. M. An-
dreæ Essenii S. S. Theol. Doct. &
in Acad. Ultraject. Proffessoris,
de auctoritate & veritate S. Scrip-
turae in rebus Philosophicis, quibus
accessit quarta, quæ illas ad quæ-
stionem de motu terræ accom-
modat , facile lenituaræ sunt. Po-
steriorem , quæ me nominatim
petit , ea qua potero brevitate
excutiam: propositis primo Wit-
tichii verbis ac rationibus , de-

(* * 3) inde

inde meis responsis. Age ergo,
in rem presentem veniamus:

Quod si tuus est, dico quod tuus
est et non tuus. Quod si tuus
non es, dico quod tuus non es
et non tuus.

Si tuus es, dico quod tuus es
et tuus. Quod si tuus non es,
dico quod tuus non es et non
tuus.

Si tuus es, dico quod tuus es
et tuus. Quod si tuus non es,
dico quod tuus non es et non
tuus.

Si tuus es, dico quod tuus es
et tuus. Quod si tuus non es,
dico quod tuus non es et non
tuus.

Si tuus es, dico quod tuus es
et tuus. Quod si tuus non es,
dico quod tuus non es et non
tuus.

De Mundi, sive universi extremitatis.

Wittichius.

Vnde nomine intellegimus & nā universum, sive universitatem omnium creaturarum a Deo productarum, quae cœli & terræ nomine in

Scriptura designatur. De illa universitate corporum, quae non modo quousque oculorum aciem vibrare possumus, sed etiam ulterius se extendit, quæritur; Num ei aliquis terminus possit assignari? & si possit, quinam sit, & qua figura iste conficitur?

Revius.

Descriptionem mundi accipio, nisi quod illis verbis, casti & terræ nomine, velim agam, & omnium quae in his sunt, nam absque hoc locutio est synecdochica. Questione vitanda confusione transita, i.e. distinguere: 1. An mundi aliquis sit terra misericordia? 2. quia ille fit? 3. an figuram habet? 4. quatenus illa figura sit?

Clueto.

A 4

Wittichius.

Wittichius.

I^r. Ad hanc quæstionem respondemus 1. non constare, quodnam sit omnium corporum extrellum, & quousque se extendat Vniversum adeoque 2. nec ullam certam figuram ei posse assignari. Prīus exinde patet; quia quamvis ex scriptura neverimus, Cœlum beatorum esse supra vissibiles cœlos elevatum, non tamen novimus an undiquaque cœlum fidetur ambiat, & si faciat, an mundum terminus quæ neque ex scriptura, neque ex ratione colligi possunt.

Revius.

Hic primam quæstionem, quæ præcipua est, omittit, & ad secundam ac tertiam solummodo respondet: vel, ut ego quæstiones dispescui, primam & tertiam præterit, secundam & quartam attingit, hoc est, An mundi aliquis sit vel terminus, vel figura non definit; duntaxat quis ille (si detur) terminus, quæve figura sit, copiæ negat. quæc duo si ei concedantur, tamen prima quæstio (sc̄ mea tertia) insoluta manens potest enim mundus terminum & figuram habere, licet quis ille terminus, quæve figura sit ignoramus. Posamus cœlo beatorum

torum undiquaque certum fidere non
ambiri, posamus eadem modum non ter-
minari, inde ita sequitur nullum ex cer-
tum esse, nam absque hoc se ipso i.e.
extima sua superficie terminari poterit. Hoc
proponendum fuit, quia auctor hic ita rati-
ones suas ostendit, ac si hisca quae commen-
tarat evicis etiam nos quae sacrae praeferuntur fel-
quarint, nam cum camodum infinitum sit
absque omni figura posse mox videbitus.

Nos, si de prima quæsiuntur cum adver-
sario possimus convenire, dari videlicet
terminos mundi, à qua sequitur etiam ter-
tia, neisque dari ejus figuram, de reliquo,
nempe quoisque excedatur mundi termi-
nus, quæve ejus figura sit non ita multum
laboraremus. concedimus enim v. g. ter-
minum illum exactè a nobis cognosci non
posse, quia celi totius altitudine haberi non
potest, fatentibus ipsius Astronomis (qui
quid sit de orbibus planetarum) celi stellis
sori, etatisq; via geometrica cognosci ne-
quit. v. Clay. c. I. de Sphær. p. 234: quid
engo de mundo, de decimo, de undeci-
mo, quæcūs superaddunt? certè quod su-
perimum credimus, id est coetus beatorum,
nullo modo ab Astronomis cognosci po-
tuisse facetur idem auctor p. 45. unde hec
ejus dimensiones perveстигari. Idem non
difficul-

difficulter de figura et est huius concedam; qualis videlicet ea sit, nominatum convexa
 sui parte, non ita certo posse definiri. Rotundam esse libenter credam, donec aliad
 probetur, quam cum Magneno vestro ac
 plusibus pontificiis quadratam. ita enim is
Democriti reviviscentis pag. 246. §. vii.
*Ultima celorum regio, scilicet empyrion,
 cubicæ est figuræ, nam & Civitas in quadra
 posita, & infima universi atomus, terra scilicet
 est, cubicæ est sic primis ultima convenienter. &
 ita videtur cubus prima regula normalis, pri
 mæque operi mundani rudimentum, ultimæque
 complementum. tu qui theologus es,
 abusum S. Scripturae hic mecum facile no
 tabis. locus enim Apoc. 21. 16. (quod digi
 tum intendit Magnenus) apud iherusalem
 nō rorat ad firmitatem ecclesiæ
 (sive ea militans sive triumphans in
 telligatur) aut etiam quod e quatuor orbis
 partibus, i.e. ex omnibus gentibus completa
 tur, non ad quadrangularem coeli figuram
 referendus est. Quod idem cœlum hario
 laris non terminare universum, nec unidi
 quaque cœlum sidereum ambire, sed alicui
 forte ejus parti incumbere; id ut absurdis
 scaret, ita a gravi theologo alienum esse de
 bet, cujus est loqui & tacere cum scriptura;
 ea autem nihil quod supra hoc cœlum sit
 usquam*

usquam memorat, neque uniuersali orbis terrarum parti hanc prerogativam dedit, ut inde ad cœlum, beatorum recta ascendatur, reliquis qui eo contendunt per infinitos gyros circumactis, quod secundum hauc opinionem fieri oportet. Tales fabulae Thalmudi aut Alcorano magis conveniunt, quam theologiae Christianæ, unde juventus studiosa ejusmodi vento pascenda non erat, sed pabulo verbi divini.

Wittichius.

III. Alterum inde fit clarum, quod cum figura sit certa determinatio quantitatis, non possit illa tribui nisi iis corporibus quæ ab aliis separata fuit. Terminata quoque quantitatem obseruantur. Quæ etiam est sententia Clavii ad Euclid. def. 14. l. 1. Superficies, inquit, infinita, vel etiam corpus, cum nullis terminis comprehendatur, figura vocari nulla ratione potest. De mundi autem finibus nihil constat.

Revius.

Hic apparet auctorem hunc mundi nec terminum nec figuram agnoscere, adeoque cum statuere absolute infinitum, ita enim argumento;

mentatur: Ea tantum corpora habent figuram quae ab aliis separata finitam & terminatam quantitatem obtinent: At mundus non est tale corpus: Ergo figuram non habet. minor probatur ex eo, quod de mundi finibus nihil nobis constat. Item: Superficies vel Corpus infinitum, & nullis terminis comprehensum figura vocari nulla ratione potest: At mundi superficies talis est, & ipse mundus tale corpus. Ergo. minor iterum probatur ex eo quod de mundi finibus nihil nobis constet. In quo argumento nihil puerilius est quam probatio minoris, precedens a nostra ignorantia ad rei veritatem. omnes autem vident statui hic, MUNDUM, quia ab aliis corporibus separatus non est, FINITAM ET TERMINATAM QUANTITATEM NON OBTINERE, item, INFINITVM CORPVS esse, & NULLIS TERMINIS COMPREHENDI. & quod tocidem verbis ait p. 161, NULLAM FIGVRAM ei COMPETERE. Verba Clavii nihil Wittichio commodant. Definitio Euclidis erat: Figuram esse que sub aliquo vel aliquibus terminis comprehenditur. inde inter alia concludit Clavius, Superficiem infinitam, vel etiam corpus cum nullis terminis comprehendatur,

datur, figuram vocari nulla ratione posse. quod evidenter verum est, sed siq[ue]yāv[er]it, nequid enim hoc queritur, sed an talis figura, ac tale corpus detur? hoc nec Euclides dixit, nec Clavius, sed a Wittichio co[mere] præsupponitur.

Wittichius.

Talis enim hic est natura nostræ mentis, ut ubicunque illos fines supponamus, semper ulterrim extensi quid concipiamus, atque ita fines quos mundo dedimus, ex ipso iterum auferamus. Et mox: Atque hoc argumentum præcipue isto nititur fundamento, quod: cum omnis clara perceptio sit a Deo, si nihil ultra id quod percepimus judicemus, non possumus falli: eum ergo hic inveniamus apud nos extensionis ideant tantam, ut nullos ejus terminos queamus concipere (in qua extensione corporis naturam consistere, ut cā positā corporis sit ponendam, sublatū tollendum, a Cartesio abunde est demonstratum) consensaneum erit rationi, ut nullos terminos non cognitos mundo ascribamus, sed eam posimus ut indefinitum nobis representemus.

Revius.

Quæro an extensum illud quod concipis
B sic

· sit finitum an infinitum ? si finitum , fines
 mundo auferre non potest , nisi illos quos
 dederamus . atque ita eum absolute finitum
 relinquit . Si infinitum , nego te id clarè
 percipere . cum finitus intellectus infinitum ,
 & quidem clarè , capere non possit . quod ip-
 se ostendis cum claram illam , si DIS placet ,
 perceptionem explicas per impotentiam con-
 cipiendi illius spatii terminos , item per non
 cognitionem illorum terminorum . id est men-
 sis tuæ caliginem & ignorantiam pro clarâ
 luce nobis venditas , hoc modo : ego fines
 mundi non concipio nec possum concipere ,
 ergo clare concipio nullos esse . tantundem
 cœcus diceret : ego nil video , nec videre
 possum , ergo clarè video nihil esse . Nota
 autem lector sensum hujus speculationis :
Habemus ideam extensionis infinitæ. illa
 idea nos non potest fallere , quia clara , atque
 ideo a Deo est . datur ergo infinita extensio .
 cumque in extensione corporis natura con-
 sistat , ita ut ea positâ corpus sit ponendum
 sublatâ tollendum , sequitur extensionem
 illam infinitum corpus esse . & consequenter
 mundum infinitum . Hæc hujuscæ theologiæ
 mens est , hæc opinio , nam quod pro in-
 finito supponit indefinitum nauci non est , ut
 è precedentibus patuit , & amplius adhuc
 patebit .

Disputat

Disputat porro, hunc suum conceptum non esse à *præjudiciis* infantiae &c. item non esse de *Nihilo*, neque esse *fictum*. unde apparet eum conceptum illum verum esse statuere, id est, vere *in infinitum corpus*, aut ut *Cartesium loquentem audiemus infinitam extensionem materia repletam*, ac consequenter, *in infinitum mundum credere*. quod & patet expressissimis ejus verbis: *MUNDVM enim sine indefinita extensione, id est CVM TERMINIS ET FINIBVS concipere non possum.* Ubi ex vi oppositionis evidens est, *indefinitam extensionem ei esse extensionem SINE TERMINIS ET FINIBVS*, id est infinitam. sed *Exceptionem aliam quomodo declinet vi-deamus;*

Wittichius.

Except. 2: At si Deus annibilaret omnia; totum nempe mundum, omnia mundi corpora, excepta unica terra; vel etiam, si Deus solam terram creasset, illa revera esset FINITA, prout jam est, rotunda quippe; interim tamen nos semper aliquid ultra fuissemus conceptari, quemadmodum nunc facimus, ut ultra quos-cunque fines Mundo a nobis assignatos aliquid extensim imaginarenur. Vnde non sequitur, quia

nosta mens aliquid extensi ultra quoscumque mundi fines concipit, etiam tale quid ultra esse, sed potius hunc mentis nostræ conceptum præjudicio alicui adscribendum.

Resp. *Quid positâ Terræ solius creatione tantæ magnitudinæ & figuræ quantæ nunc est, aut annihilatione omnium mundi corporum excepta Terrâ, concessâ, futurum fuisset in nostra mente, nos equidem ignoramus. Sufficit ad nostræ sententie probationem, quod nunc apud nos talēm habeamus extensionis ideam, ut ejus nullos fines invenire queamus. Quod si ergo Deo vel omnia corpora in mundo præter terram annihilare liberet, vel solam terram creare placuisse, tantâ magnitudine & figurâ præditam quantam jam est, etiam procul dubio Terræ F I N I T A M ideam nobis inditus fuisset; ne falleremur. Saltē nunc id nos concipere non posse certum est.*

Revius.

I. *Cum sibi obiicit, terram in illò casu F I N I T A M fore, & respondet, tum etiam ejus ideam fore F I N I T A M, vi oppositionis mundum sive universum de quo egerat profitetur se statuere I N F I N I T U M & ejus I N F I N I T A M ideam, id enim per hanc iugum, convellit objectio,*

objectio, aut in ventum effusa est. 2. Cum
 ait, certum esse, nunc nos id concipere non posse
 de mundo videlicet, quod tum concipere-
 mus de terrâ, quæro quos intelligit per
 N O S & omnesne homines? an sese &
 Cartesium cum paucis aliis? si posterius hoc,
 exclamabo cum Oratore: *quin continetis*
vocem, indicem paucitatis vestre, testem stu-
titię? nam quæ dementia est, mundi infi-
 nitatem inædificare velle imaginationi triū
 vel quatuor, vel forte decem hominum, qui
 ideo tantum hæc ita concipiunt, quia id fe-
 cit Cartesius? Si prius, res incredibiliter
 probanda incumbit, nempe omnes haec tenus
 homines mundum infinitum putasse. cuius
 contrarium potius verum est, adeo quidem,
 ut Auctor Disp. de Finito & Infinito, ex
 sententia, ut profitetur, Cartesii, pag. 5.
 Quantitatem discretam, & pag. 50. 52. 56.
 Quantitatem continuaam infinitam neget
 dari. Talem autem (inquit) quantitatem dis-
 cretam (ita legendum, non indiscretam) dari
 implicat contradictionem manifestissimam. Si
 enim res ponamus productas a Deo, & jam acti-
 atque realiter existentes: aut dicendum, infini-
 tam Dei potentiam exhaustam esse, quod ab-
 surdum: aut Deum adhuc potentem producen-
 di res alias, que si prioribus productis addan-
 tur, fieri non potest, quin earum numerus ad-

divisione novarum rerum augeatur : & per consequens apparet earum quantitatem infinitam non fuisse. Deinde cum nemo inficias ire possit, quin rebus existentibus, semper per imaginacionem homo aliam atque aliam addere potest : illa novæ rei accessio semper augebit numerum præcedentem, qui ideo etiam infinitus fuisse non potuit. p. 50. & seqq. Succedat itaque QVANTVM materiale, quod SPATII nomine venit : sive id sit ens reale, & actuale, sive fictitium & imaginarium. Quantum ad materiam, eam in infinitum extendi non posse, ita ut nullam ulteriore extensionem admittat, inde liquet ; quod extensionis materialis ratio talis fit naturæ, ut TERMINO INCIVIDI NECESSSE SIT : & ut cunque aliquid extensum est, nunquam extream extensionem acquifivit : earum enim rerum natura talis est, quod cuique eam intuendi apparet, ut ambitu certo & terminis comprehendatur, intra quos confidere debet : neque quicquam ex continuo augmento illis advenit, quod ulterius augmentum a se repellat : & absurdum est, iis rebus tali augmētum assignare, ut jam sibi ipſi (lege ipſæ vel ipfis) impedimento fint, quominus augeri ulterius possint. & mox : Atque ita in genere concludimus, nihil dari, de quo conceptus formatur, qui QVANTITATIS propriæ dicitur terminum admit-

quod ACTV INFINITVM est.
 Vides, Wittichi, hunc tuum gregalem, non
 nescio cujus ideæ suæ objectâ Gorgone sed
 ratione ineluctabili, contrarium ab eo quod
 tu persuasum vis evincere , imo eodem ar-
 gumento quo tu infinitum esse mundum
 probare conaris, ejus finitam naturam quam
 solidissime demonstrare ? Taceo numic quam
 turpiter tibi contradicas, cum posito illo
 qui obiiciebas casu , quid futurum fuisset
 in tua mente fateris te *I G N O R A R E*,
 & tamen eodem paragrapho, *P R O C V L*
D V B I O terræ finitæ ideam tibi indeha-
 dam fuisse affiras. hæc non cohærent.

Wittichiüs.

*Atque hæc quidem exceptiones a nobis ipsis
 formatae aliquando temoram iniecerunt : nunc
 videamus quam vehementi stylo Revius contra
 hanc veritatem a Cartesio primo erutam insur-
 gat.*

Revius.

*Vehementem stylum in me non culpas-
 fet auctor , si quem hæc scriberet visa ei
 fuissent virulenta scripta Tobiæ sui. præ illis
 enim mea hæc merum mel & sciamum, nisi
 palatum planè corruptum haberet, si visa fuis- .*

B. 4.

scire

sent, sed de hoc alii judicent. & interim ~~Ec~~
noret lector; si veritas hæc primo a Cartesio
est eruta, falso dixit, *talem esse naturam no-*
nstram, ut hanc videlicet veritatem agnoscamus, aut igitur aliam naturam habuit
Cartesius quam omnes alii, aut alii etiam
hanc veritatem cum ejusdem naturæ essent;
vidissent.

Wittichius.

Primo Stateræ sue p. 75. & seq. Cartesii
sententiam proponit ex art. 21. Princ. part.
II. & art. 1. & 2. & 29. Princ. III. quos
articulos non pigebit ascribere, ut attentius le-
ctor babeat ante oculos.

Revius.

Quia mecum tibi res erat, Wittichi, nos
ut tibi libet, sed ut ego feceram hæc lectoris
oculis subiicienda erant. sed quia tibi ali-
ter visum est, me quæ citatis a te locis scrip-
si, in gratiam lectoris non pigebit repetere.

Ad proprietatem hujus materiae (Car-
tesianæ) pertinet (inquietbam) cum primis
, ejus & nati ex eâ mundi Infinitas. quam
nunc è latebris suis educemus.

Princ. p. 44. Cognoscimus, inquit, hunc
mundum;

, mundum, sive substantia corporeæ univeritatem N V L L O S extensionis suæ F I N E S habere. Vbicunque enim fines illos esse, F I N G A M V S, semper ultra ipsos alii, qua spacia I N D E F I N I T E extensa, non modo I M A G I N A M V R, sed etiam V E R E imaginabilia, hoc est R E A L I A, E S S E percipimus, ac proinde, etiam substantiam corporalem indefinite extensam in iis C O N T I N E R I,

, Pag. 79. In generali hujus mundi confringione, duo observanda ait, unum, ut attendentes ad I N F I N I T A M Dei potentiam & bonitatem, ne vereamur nimis amplia, & pulera, & absoluta ejus opera imaginari; sed è contracaveamus, ne si quis forte limites, nobis non certo cognitos, in ipsis supponamus, non satis magnifice de Creatoris potentia sentire videamur.

, Alterum, ut etiam caveamus ne nimis superbe de nobis ipsis sentiamus. Quod fieret, si quis limites nobis nulla cognitos ratione, nec divinare revelatione, mundo vellemus affingere.

, P. 81. inquit: Cum mens nostra talis sit naturæ, ut N V L L O S in mundo L I M I T E S agnoscat, quisquis ad I M E N S I T A T E M Dei, & sensuum nostrorum infirmitatem attendit, equius esse, judicabit, S V S P I C A R I, ultra illas

, omnes STELLAS FIXAS , quas
 , tidemus, FORTE esse alia corpora, quam
 , sufficari , nulla POSSERE talia esse.

, Et sequutus ejus vestigia Hogelandus
 , Cogit. de: Dei exist. &c. p. 5. Materia,
 , inquit, ut universum hoc spatium INDE-
 , TERMINATVM , teste experientia
 , (ut alibi ostendesur) complens , etiam I N-
 , DETERMINATA esse intelligitur;
 , ita & AETERNVM ac omnipotentem
 , suum creatorem , omnium auctorem , etiam
 , NVLLIS localibus TERMINIS
 , vel FINIBVS determinabilem, sed IN-
 , FINITVM esse demonstrat.

, Nec abludit ab hac opinione Jo. Chry-
 , soft. Magnenus, Democriti reviviscentis
 , pag. 336. ubi interesse ait Democriti , infi-
 , nitum in magnitudine propugnari. ille enim
 , infinitum admissit aërem, quem inane., & va-
 , cuum appellabat.

, H. Regius Phys. p. 49. Ad quemlibet ,
 , inquit, in mundo longissimum terminum cogi-
 , tatione proiecti , semper spatium longum, la-
 , tum, & profundum QVOD REVERA
 , EST CORPVS , ut superius docuimus
 , VLTERICVS INVENIMVS, at-
 , que adeo illum (Mundum) INDEFI-
 , NI TVM quidem, non tamen INFID-
 , NI TVM affirmamus. Potest enim ali-
 quid.

quid esse finitum, quamvis humana ratio
nullum in eo finem inveniat.

Quæ ultima petita sunt ex Cartesii
Princip. p. 10. ubi, Nos autem, inquit,
illa omnia, in quibus sub aliqua consideratio-
ne nullum finem poterimus invenire, non qui-
dem affirmabimus esse IN F I N I T A, sed
ut I N D E F I N I T A spectabimus. Ita
quia non possumus imaginari extensionem
tam magnam, quin intelligamus adhuc majo-
rem esse P O S S E, dicemus magnitudinem
rerum possibilium esse I N D E F I N I T A M.
Et quia non potest dividi aliquid corpus in tot
partes, quin singulæ adhuc ex his partibus
divisibiles intelligantur, putabimus quanti-
tatem esse indefinite divisibilem. Et quia non
potest fingi tantus stellarum numerus, quin
plures adhuc a Deo creari potuisse credamus,
illarum etiam numerum indefinitum suppone-
mus, atque ita de reliquis. Hæcque I N D E-
F I N I T A potius dicemus quam I N F I-
N I T A: tum ut nomen I N F I N I T I
soli Deo reservemus, quia in eo solo omni ex
parte, non modo nullos limites A G N O S-
C I M V S, sed etiam P O S I T I V E
N V L L O S E S S E intelligimus, tum
etiam, quia non eodem modo positive intelligi-
mus (hoc supplevi, nam omissum erat) alias
res aliqua ex parte limitibus carere, sed N E-

G A

, G A T I V E tantum eorum (f. earum) li-
, mites , si quos habeant , inveniri a nobis non
, posse confitemur.

Habes lector integra ea quæ è Cartesio
aliisque mihi expendenda proposueram.
quæ Wittichius, ut libuit mutilavit , quod
mali ominis est ad futuram de iis disputa-
tionem. videamus quid ferat.

Wittichius.

Ad hæc Cartesii verba reponit. *¶* dicta
Suarezii de spatiis imaginariis & presentia
Dei extra mundum in illis spatiis , sed quia spa-
tia imaginaria solide refutata sunt a Clar. Dn.
Maresio in Theologo paradoxo refutato , neque
Revius novi aliquid hic affert , nos lectorem be-
nevolum eo remittimus , qui deprehendet senten-
tiam hanc Suarezii & omnium ejus asseclarum
omni ratione esse destitutam.

Revius.

Ut lectori quid reponam ex Suarezio ,
& quid de ejus sententia judicem exactè in-
notescat , ipsa mea verba , quæ (quia quo-
modo refelleret non inveniebat) translit
adversarius , hic repetam .

Qui spatia (inquietbam) imaginaria in
quibus

bus Deus sit extra mundum, EX C O G I
 , T A R V N T , ita ea explicant , ut tales
 , Deo attribuant modum existendi , seu tales
 , dispositionem substantiae suae (ut modo nostro
 , loquuntur) qua ex parte sua ita existat , ut si
 , ne surmutatione possit intimè & realiter esse
 , in quacunque re , si illam vellet creare . Es-
 , hunc (ajunt) modum essendi habet Deus ex se
 , sue immensitatē . quia vero nos non possumus
 , hanc dispositionem in substantia spirituali con-
 , cipere , nisi per ordinem ad spatium , eo quod
 , Deus ex vi predictæ dispositionis de se aptus
 , est ad existendum in quibuscunque corporali-
 , bus spatiis , etiam si in infinitum protendantur ,
 ideo non possumus illam divinę substantię dis-
 positionem & immensitatem concipere , nisi
 , per modum cuiusdam extensionis , quam ne-
 cessario explicamus per ordinem ad corpora
 , & quando vel re ipsa , vel mente realia corpora
 , separamus , necessario apprehendimus veluti
 , quoddam spatium aptum repleri corporibus cuę
 , tota divina substantia sit presens , & tota in
 , toto , & tota in singulis partibus ejus ; per
 , quam presentiam nihil aliud significamus
 , quam predictam divinę substantię disposicio-
 nem . Presentia ergo illa , licet , si concipi-
 tur , NIHIL sit , & mera relatio ratio-
 nis , illud tamen absolutum , quod per hanc
 , relationem nos volumus in divina substantia
C decla-

declarare, revera est aliquid in ipso Deo, quod
 IMMENSITATEM ejus appellamus. Et sic immensitatem Deus habuit, antequam quicquam aliud existeret. Hæc petita sunt ex Suarezio Disp. Metaph. xxx. sect. VII. t. 16. 17. 19. qui addit. t. 29.
 30. 31. 32. 36. 38. 39. Ex actione Dei immediate infertur actualis presentia in rebus factis, mediate vero, seu consequenter, potentia, seu aptitudo ex parte Dei ad existendum in omnibus rebus quas in infinitum facere potest, & in hoc consistit immensitas ejus. Nam, si Deus concluderetur hoc mundo, non esset immensus, cum mundus infinitus non sit, si inquam ita concluderetur, ut in ampliori nec actu esset, nec esse posset, in eo ergo immensitas ejus consistere non potest. Atque ita fit, ut ex actione, quamvis de facto veretur circa res finitas, colligatur tota immensitas, ampliando seu extendendo illam ad actionem possibilem. Et hoc sensu dicitur, Deum suam immensitate presentem esse etiam extra hunc mundum, etiam in S. S. literis, Job. II. 8.
A L T I O R est altissimis coelis. 9.
L O N G I O R terrâ mensura ejus, &
L A T I O R mari. Cap. 22. II. Nonne cogitas quod Deus EXCELSIOR caelo sit, & SUPER stellarum verticem sublimetur? I. Reg. 8. 27. Etenim

, an revera habitareret Deus in terra? Ecce
 , cœli ipfi, & cœli cœlorum NON CA-
 PI VNT te. Ratio sumitur ex dictis: Quia
 Deus potest operari extra mundum, sine ulla
 mutatione sui, ergo ita actu est extra mundum
 (c. non ut in aliquo loco, sed in se ipso sitem)
 Sicut eternitas est in omnibus finitis tempori-
 bus, & infinite excedit illa, ita immensitas
 est in omnibus finitis locis, & infinite superat
 illa. Et sicut ratione eternitatis dicere possu-
 mus, Deum extitisse ante reale tempus, in
 omni TEMPORE IMAGINA-
 RIO, ita ratione immensitatis dicimus, cum
 esse in omnibus SPATIIS IMAGI-
 NARIIS. Ex quo etiam intelligitur, quid
 indicent illa adverbia temporalia & localia,
 cum dicimus, Deum fuisse ab eterno HIC,
 ubi nunc creatus est mundus, vel IBI, ubi
 cunque creari potest, aut TVNC fuisse
 quando potuit a Deo creari ante totum tempus
 reale preteritum. Nam sicut illud TVNC
 non significat aliquam durationem que actu ex-
 titerit, distinctam a Deo, sed ipsammet dura-
 tionem Dei, ut aptam ad coexistendum tem-
 pori vel instanti, quod antea esse posset: ita
 IBI aut HIC non indicat locum REA-
 LEM actu existentem, sed solam præsen-
 tiā Dei per immensitatem, ut de se aptam
 ad coexistendum localiter cuicunque corpori
 realiter ibi existenti. C 2 Hæc

Hæc Sparœf, sed et omnino atque orthodoxè, quanquam nostro judicio, reprobè, ut ab illo explicatur intellecta, ea quata FINGIT IMAGINATIIONE non sit opus, ut alibi monimus.

Quod si tale quid scriptis suis inseruisset Cartefius, non esset quod illum carpemus: nunc vero ponit spatia nullo fine extensa, non modo per imaginationem; sed REALITER, & corpoream etiam substantiam eodem modo extensam quæ seis continetur, qui fines in universo agnoscunt, eos FINGERE ait. INFINITÆ Dei potentiae fraudem facere, & ea per superbiam affirmare, quas ipsis nec ratione ulla, nec revelatione cognita sint. Vide duo ejus loca primo a nobis citata, & plus eum dicere, quam jam recensuimus agnosces. Hæc tu Wittichi, cum dicas omni ratione esse destituta, vide quid agas. negare enim cogeris, Deum sine sui mutatione posse intime & realiter esse in quaunque re, si illam velit creare. affirmare adigeris, Deum hoc mundo ita concludi, ut in ampliori nec actu sit, nec esse possit. & quod caput est, tam multis tamque illustribus scripturæ locis, omnem auctoritatem abrogabis, quod quomodo apud orthodoxos theologos defen-

fendas, tecum meditare. Falso autem mihi attribuis, quod novi hic nihil afferam, hoc enim de meo considerationi hujus sententiae adieci, quod licet sensum ejus orthodoxum esse affirmarem, eo tamen probe intellectu FICTA IMAGINATI ONE mea iudicio non sit opus.

Hæc tibi ad partes vocanda erant Wittichi, non onus in alienos humeros devolendum. Ut autem plenius scias quid de tota hac re sentiam, arbitror Suarezium & tecum Cartesio tuo in eodem luto hærrere. ut enim ille ait: *non possumus illam divinæ substantiæ dispositionem & immensitatem conceperem, nisi per modum cuiusdam extensionis, ita tu Mundum enim sine indefinita extensione, id est, cum terminis & finibus conceipere non possumus, sed semper ultra illos fines aliqua extensio, porro concipienda occurrit.* & Cartesius: *Non possumus imaginari extensionem tam magnam, quin intelligamus adhuc majorem esse posse.* Sed ille hinc satis feliciter emersit, dum factetur, præsentiam illam ut concipitur Natura Intellectus Leibnitianus esse, sed quod per illam declaratur, esse immensitatem Dei. Vos autem planè absorpsit illa vorago, dum spatiua et a vobis concipitur, verum & Real Existens esse formati, ea tantum ratione quia ita concipitis & imaginamini. Addebam:

C. 3.

, Vellem.

, Vellent autem iste homo in S. litteris ipsa
, professione hospes & peregrinus, parcus
, de revelatione divina loqueretur manifesto
, enim in S. Scriptura terminus universi sta-
, tuitur coelum beatorum, quod ~~est~~ ^{est} ~~est~~
, ~~est~~ ^{est} ~~est~~ ^{est} ~~est~~ scilicet Paulus Eph. 4.
, 10. ac proinde sub se concludit omnes
, STELLAS FIXIAS, quae in circa
, in infinitum multiplicari non possunt, nisi
, coelum ubiquitarium nobis comminisca-
, tur, quod non includat, sed pervadat
, omnia.

Wittichius.

Audio (inquit) scripturam dicentem:
Christum ascendisse in aethera nubes & cœlum,
sed ab ea dictum, Cœlum Empyreum esse ter-
minum universi, ipsiusque terminans a nobis
posse cognosci, non audio.

Revius.

Inspice ergo primum vermiculum Gene-
feos: In principio creavit Deus cœlum & ter-
ram. potro cœlum tripartite dividitur, in
aëreum, aethereum, & cœlum beatorum.
quod Paulus ~~est~~ ^{est} ~~est~~ ^{est} vocat 2. Cor. 12.
2. hoc ~~est~~ ^{est} ~~est~~ ^{est} ~~est~~ collocat
idem

idem Paulus. effergo terminos universi. nam
*Universum Cœli & Terræ nomine. in scripture
designari, ipse initio Dissertationis auctor es.*
quod ergo supra terram & supra cœlum est,
id supra universum est.

Wittichius.

Itaque in citato loco , quemadmodum verbi
precedenti illud iis vñ rurâs pñci & vñs
non accipiendum est ita acsi comparetur Terra
medium cum partibus exterioribus, quasi Chri-
stus centrum terræ ingressus fuerit , nisi. hic
descensum Christi ad inferos Revius cum pon-
tificiis volit flatumtnari , sed Terra compara-
tivè ad cœlum est consideranda, uti redit monet
Calvinus in hunc locum : Comparatur non
una terræ pars cum altera , sed tota Terra
cum Cœlo, ac si diceret: Ex sede tam excel-
sa int hoc nostrum profundum barathrum
descendisse : ita etiam &c.

Revius.

Si dicerem ; inferiores partes terræ cum
superioribus comparari, nihil praestet texum
dicerem , immo ipsam textus literam pro-
mne haberem. nec ictamen per illas intel-
ligerem terræ centrum, sed sepulcrum, quod

C. 4.

est

Veniamus jam ad explicationem Calvini. is inferiores partes terræ accipit pro terrâ quæ est inferior pars mundi. quæ & est explicatio Gajetani. is enim ad verbum: qui (inquit) descendit primum ad inferiorem partem mundi, terram. quæ licet non ita sit literalis ut illa altera, cibum nobis nihil incommodeat. Cum enim

etiam terra & coelum beatorum, facente aduersario opponantur, sequitur, ut terra affectetur esse mundi pars. infima, ita coelum de quo agimus constitui mundi partem supremam, ac proinde esse terminum universitatem, prout terra est in profundum.

Wittichius,

Ira etiam illud organum nunc est quem comparare ad terram est accipendum, ac si diceres; Ex hoc profundo nostro barathro Christum ad sedem tam excelsam ascendisse.

Revius.

Ne hoc quidem contra nos, modo terram intelligamus ita profundam esse ut universum terminet deorsum, coelum beatorum ita excelsum, ut idem terminet sursum, quod necessarie ratio oppositionis postulat.

Wittichius.

Si enim absolute hæc verba rebis urgere, dicendum esset, etiam supra Coelum Empyreum Christum ascendisse.

Neque hoc absurdum videtur Cajetani ad illa enim verba: *Supra omnes cælos, annosat: Ut nobilissimum omnium corporum locum supra omnia cælestia corpora. Quarevis enim supra omnes cælos non sit vacuum, neque plenum, est tamen ibi Christus homo, qui non eget vacuo aut pleno continente.* Id quod non abundata natura corporis, cum ipsum cœlum supremum, atque ita totum universum locum externum. I. superficiem ambientem nec habeat nec habere possit. Verum missa illa subtilitate, nego sequi id quod infers. Cum enim Christus dicatur ascendisse ad cœlum, & cœlo contineri, è verbis Apostoli hoc unum sequitur, cum ascendisse ad cœlum quod est supra omnes cælos reliquos. nisi ita argumentari veljs, ut tyrones dialectices: Cœlum tegit omnia, ergo & se ipsum. cœlum est supra omnia, ergo & supra se ipsum. quo pacto inferre liceret, Deus creavit omnia, ergo & se ipsum. quale sophisma in negocio non absimili refellens Apostolus noster I. Cor. 15. 27. Nam, inquit, omnia subiecit sub pedes ejus. Quam autem dicit omnia esse ei subjecta, palam est, hoc dici excepto eo qui subiecit ei omnia. adverbium absolute quod infercis, non meum, sed tuum est, itaque nihil ad rem facit.

Wit.

Wittichius.

Quod si locum bene perpendatur, patet,
nihil aliud inde ad summum concludi posse,
quam Cœlum beatorum esse supra hoc cœlum
visibile stellis repletum. 2. Cum nesciamus quo-
usque Cœlum illud se se extendat; an non sit al-
situdinis indefinitæ, neque perspectum habeat
limites, an ultra cœlum illud non alia iterum sint
corpora nobis incognita, neque an undique cœlum
sidereum ambiat, & Revius nullum ex his
demonstrare possit, imbecillitas istius argumen-
tationis Revianaæ per se patet.

Revius.

1. Si cœlum beatorum sit supra cœlum vi-
sibile stellis repletum, multo magis est su-
pra aëreum avibus ac nubibus repletum, ac-
que ita est supra cœlos omnes, quum horum
duorum, & illius tertii tantum meminerit
scriptura: idque vocet cœlum cœlorum: 1.
Reg. 8. 27. & τὸ οὐρανόν. Luc. 2. 14. 2.
scimus omnes cœlum illud non se extende-
re in infinitum, quia corpus est, ut supra au-
torem vestrum de finito & infinito consi-
centem, immo demonstrantem produximus.
3. Scimus supra cœlum illud non esse alia
corpora, alioqui τὸ οὐρανόν appellari non
cueri

queri non posset. quod si ea essent, non de-
buisti universum *cæli & terre* nomine com-
prehendere, sed addere corpora illa quæ su-
pra ipsum supremum cœlum esse hariolaris.
4. Cœlum supremum si non undique cœlum
sidereum ambiret, non tamen careret ter-
mino sidereum cœlum, sed se ipso termina-
retur. deinde, si non ambiret undique cœ-
lum sidereum, non esset supra omnes cœlos.
Sed supra eorum partem tantum, cui, secun-
dum hoc figmentum, immineret. quemad-
modum nubes quæ uni impendet civitati,
non est supra totum aërem, sed supra ejus
particulam tantum. Unde etiam sequitur
eos qui sub illa cœli siderei parte non vi-
vunt, sub cœlo beatorum non esse, neque
animas eorum ex illis regionibus ad locum
gaudii ascendere posse, sed penetrato cœlo
stellifero interiungere ad spatia Cartesiana
atque inde per multa milliariorum centena
millia circumagi antequam ad optatam se-
dem perveniant. nisi forte eas non statim
ascendere putas, sed ad viæ compendium,
terras & maria prius peragrare, donec ad lo-
cum illum pervenerint cui cœlum illud im-
positum est. De corporibus etiam major
questio esset, cum enim spatia ifla vestra
corporibus plena sint, magno itineranti-
bus impedimento esse possent. fortassis illa,
(quod

(quod Judæis placet) per subterraneos meatus rotabuntur, donec perveniant in terram sanctam atque inde in cœlum assumantur. ibi enim rectâ in illud evolari posse non negabit Wittichius, cum id ibi apertum fuerit in baptismo, transformatione, ascensione Christi &c. v. Matth. 3. 16. & 17. 3. Act. 1. 10. &c. Vide lector, & mirare, quo tandem delabatur theologia, cum scripturae simplicitas, præ humani cerebri inventis incipit fôrdere. vae ecclesiis in quas hi p̄ficiuntur & gaudens p̄blos introducentur! sed pergamus.

Wittichius.

Nec tamen hoc cœlum erit ubiquitissimum, nec dicendum erit omnia pervadere, cum benè colligatur esse super omnes hos cœlos visibiles astris confertos; posset ergo includere omnia corpora, licet a nullo includeretur. Et eo usque proteretur, ut ejus fines affequi non possimmo.

Revius.

Quomodo cœlum potest esse super omnes cœlos visibiles astris confertos, si astra in infinitum multiplicentur? potestne aliquid superius esse infinito? quomodo potest includere omnia corpora, si non undique cœ-

D.

Jutus

Ium fidereum ambiat? & ultra ipsam sint
alio corpora? potestne aliquid in se include-
re quod supra se est? quomodo a nullo in-
cluditur, si undique ciugatur spatiis reali-
bus, infinita corporum turba repletis? coe-
lum ergo illud vel ubiquitarium necessario
erit, quod omnia corpora penetret, vel nul-
lum penitus, cum nullus ei inveniatur lo-
cus; stellis fixis (post terram, aërem, pla-
netas) omnia omnino loca quæ imaginari
possuntur occupantibus. quod addis:

*Manifestum ergo est, hunc locum nequicquam
contra Cartesium esse productum. de eo judi-
cent lectores. addebam:*

, Optarem & eum paulo concinnius argu-
mentari quam facit. quaenam ~~argutia~~ ex
immensitate Dei, immensitatem creaturae
deducit & hac ratione Deum quendam al-
terum ex mundo facere adigitur.

Wittichius.

Optarem Revium aliquanto accuratius ad ar-
gumentationem Cartesii attendisse, quam fa-
cile. ubinam enim Cartesius immensitatem crea-
turae ex immensitate Dei educit? ubi vero mun-
dum simpliciter infinitum dicit? sed quia id
postea Revius ex Cartesii verbis elicere conatur,
negibi, dictum eius secundum examinabimus.

Revius

Argumentationem Cartesii lego & relego, neque ullam aliam consequentiam quam dixi ex ejus verbis exterebrare possum. dicit p. 81. *Mentem nostram nullos in mundo limites agnoscere, quod cum ita sit, jubet nos IMMENSITATEM Dei attendere.* verum est, eum conclusionem suam ibidem involvere per suspicari, & forte, & posse &c. de quibus mox : sed quomodo complicavit nullos in mundo limites, cum immensitate Dei, si nullum inter hæc duo nexus esse putavit? tu qui me accuratius ad argumentum Cartesii jubes attendere, quæsq; aliquid profer quo id melius intelligamus. Nam causativa particula *Cum* evincit, eum vel nullos in mundo limites .i. immensitatem mundi deducere ex immensitate Dei , ut causâ, vel hanc ex illa ut effectos sicutlibet dicas, sensu meum stabiliveris. sed pergamus.

Wittichius.

2. Posito , mundum esse **S I M P L I C I T E R** extensione sua **I N F I N I T U M**, quod tamen nullibi dicit Cartesius, an inde sequeretur esse Deum ? minime vero. Infinitus etim quo Deo tribuitur, plane est alterius generis quam **I N F I N I T A S** mundi : Ita est perfectionis, qua significatur, Deum habere omnimodam

*modam perfectionem, maioremque quam ultra
creaturae agitatione comprehendere possit, huc
extensionis, quae nullo modo in Deum cadit,
imo priorem evertit. Quod enim est extensio,
et si esset infinitum extensum, nihilominus haberet
partes extra partes, est divisibile &c. quod quam
alienum sit a Dei infinita perfectione, quilibet
videt. Itaque tantum abest, ut per infinitam
extensionem tribuatur mundo infinita perfectio,
ut è contrario, infinita extensio, eo ipso quia
est extensio multiplicem imperfectionem ponat.*

Revius.

*Non dixit Cartesius totidem verbis mundū
esse Simpliciter extensione sua infinitum, ne-
que ego hoc illis verbis ei attribuo. sed dixit
quod illis æquivalet, mundum nullos extensi-
onis sue fines habere. hoc cum negare non pos-
set Theologus noster, potius quam Carte-
sius errasse crederetur, Theologiam suam
hac in parte sibi deserendam putavit, & nul-
lam in ea opinione absurditatem esse sciscit.
hoc ausus fuit ante eum collega ejus. Clau-
bergius Defens. Cart. Cap. xxx. sed Theolo-
gum hoc ausurum esse. nunquam suspicabar.
examinemus nonnihil ejus ratiocinia. I Posi-
to, inquit, mundum esse simpliciter extensione
sua infinitum, an inde sequeretur esse Deum?
minime.*

47

entissimo vero. Ref. Maxime vero. sequeretur enim rem extensam esse Deum, quia res extensa ponitur infinita. infinitas autem rei extensae non convenit, ut ex auctore vestro definito & infinito audivimus, sed solum Deo, ut ipse Cartesius (verbo faltem) agnoscit, cum se nomine INFINITI solidi Deo reservare voleat profiteretur: Prin. p. 10. sed audiamus rationem hujus Minime vero. Infinitas enim, inquit, quae Deo tribuitur, placet est alterius generis quam infinitas mundi. Ref. Imo infinitas individualis & incomunicabilis Dei proprietas est, mundi infinitas nullius generis, id est nulla est, pergit: Illa est perfectionis, qua significatur, Deum habere omnimodam perfectionem, majoremque quam illa creatura cogitatione sua comprehendere possit, haec extensio, quae nullo modo in Deum cadit, imo priorem evertit. Resp. Infinitas est proprietas Dei essentialis, per quam nullatenus essentiae ut perfectionis suae habet terminos, easnam rei extensae tribuitis, cum eam plenos extensionis suae terminos habere singulis: ea porro non illam priorem, sed seipsum evertit: ut modo videtur. addit: Quod enim est extensum, et si efficit in infinitum extensum nihilominus habet partes extra partem est divisibile. Et quod quem alienum sit a Dei infinitis perfectione, quilibet videt. Resp. Imo quis habet partes extra partes, & divisi-

sibile est, non potest esse infinitum. quæto
enim an singulæ illæ partes essent finitæ an
infinitæ? si finitæ, totum infinitum esse non
potest, quia è finitis infinitum non compo-
nitur, si infinitæ, non solum mundus infini-
tus esset, sed singulæ arbores, lapides, ho-
mines, bestiæ, imo singulæ arenulæ, & sis-
guli pulvisculi. quo dato, quomodo infini-
tas corporis Christi ubiquitariis concedi
non debeat, cogitet noster theologus. Sed
revera, ut partibilitas aliena est a Deo, ita
in infinitas a mundo. Addit. Itaque tantum
abest, ut per infinitam extensionem attribuatur
mundo infinita perfectio, ut è contrario infinita
extensio eo ipso quia est extensio multiplicem
imperfectionem imponat. Resp. Extensio est
perfectio: infinita ergo extensio est infinita
perfectio. At eadem extensio multiplicem,
inquis, imperfectionem ponit. ideo, inquam
ego infinita esse non possum, siquidem infinitas
cum solius Dei sit, omnem imperfectionem
excludit. qui enim unam Dei perfectio-
nem habet, omnes habet, quum omnes tum
inter se, tum cum divina essentia re ipsa
namum sint. Atque hinc quoque insaniens
sapientia Claubergii exploditur, qui ut duo
sunt simplicissima, punctum & Deus, ita duo
infinita esse posse cavillatur. nam punctum in-
concebibil est, nec esse potest, perinde ac ex-
cepsum.

zensum infinitum nihil est nec esse potest. , pergebam: Et quid sibi vult, quod men- , tem nostram talis naturæ esse velut è tripe- , de pronunciat, ut nullos in mundo limites , agnoscat? ita enim adversus hoc attentus , lector ratiocinabitur: mirum esse de quo , mentis statu Cartesius loquatur: Nam in , statu integritatis ea mundum qualis revera , est intellectus. I. *Finitum*; in statu corrup- , tionis multi philosophi, & inter eos Ari- , stoteles, agnoverunt infinitum actu non , posse dari: in statu renovationis, nevimus , mundi limitem esse cœlum beatorum; in , statu gloriae idem etiam propria experien- , tia sentiemus. Ita quod de mentis natura , tam confidenter afferit, in merum ludi- , brium abit.

Wittichius.

I. Quid sibi hoc velit, quod mentem nostram , talis naturæ esse certâ ratione adducens pronun- ciet, ut nullos in mundo limites agnoscat nos art- , 3. & seqq. ostendimus.

Revius.

Et nos refutavimus.

Wittichius.

2. Si homo in statu integratis mundum intellexit, quid re vera est : ergone finitum ? Aliquisnam probavit, & unde cognoscitur eam tam esse ? non quare id Rodius sine ratione tanquam è triplode assertis ?

Revius.

Cognoscitur id ex natura quanti & extensi, ut ex auctore vestrum partium de finito & infinito offendimus. qui etiam rem Ad ANIFESTISSIMA vocat pagina sua 6.

Wittichius.

Imo si natura mentis humanae talis fit, ut nullos in mundo limites agnoscere possit, quemadmodum a nobis est probatum, cum natura per lapsum non fieri vata, nequit enim per lapsum homo deficit esse homo, ergo in statu integratis proculdubio etiam talis fuit.

Revius.

Quod a te probatum dicis, id a te probatum negamus. Naturam per lapsum non esse mutantem, papisticum & Pelagianum est, neque

id inde sequitur quia homo non desit esse homo, neque enim de tali mutatione agitur, sed de mutata hominis cognitione: ea autem multo obscurior est in statu corruptionis quam in statu integritatis, unde ab illa ad hanc non valet consequentia.

Wittichius.

An infinitum actu dari possit nec nec Cartesius non definis:

Revius.

Definivit non solum id dari posse; sed & actu dari. cum ait: *Cognoscimus hunc mundum, sine substantiae corporeae univeritatem N V L L O S extensionis suae F I N E S habere. quid vis amplius?*

Wittichius.

Negue argumenta a Philosophis contra infinitum actu allata evincunt tale dari non posse. Et argumentum quoddam plenum ambiguitibus sibi obiicit, quod per duas paginas exagitatur.

Revius.

Nos eo argumento non utimur, itaque nihil ad rem.

VVit-

Wittichius

Obicit sibi argumentum de natura corporis, cuius conditio sit terminari superficie. respondet hoc verum esse de corpore finito, non de corpore quatenus tale est, ad cajus naturam nihil requiratur, nisi mera extensio.

Revius;

Hoc argumentum est auctoris Cartesiani de Finito & infinito, quicum tibi rem hic esse scito. hoc ei addo: rationem quam adducit adversus infinitam quantitatem discretam, etiam valere aduersus continuam, nempe si ea daretur, sequi infinitam Dei potentiam exhaustam esse, ut quae rei a se creatae nihil possit addere. id quod & locum habet in infinita extensione, ut consideranti patet. mirabile autem est quod addit:

VV Wittichius.

Tolle motum ē mundo, nulla erunt corpora terminata nec finita certa superficie, sed extensionia corpora unum corpus continuum, ac tamen propterea naturam suam amittent.

Revius

57

Revius.

Quiescentes ergo in arca nummi omnes in
num nummum continuum mutabuntur.
quiescentibus in terra lignis, & lapidibus,
omnia fient unum corpus. quiescentibus no-
tū animantibus, homines, canes, feles in u-
pam massam coalescent, quis ab orbe condi-
o similia audivit? & quid facit vel motus
vel quies ad id ut aliquid sit vel continuum
vel discretum? & quomodo cum ex omni-
bus corporibus ipsum fit, non mutat natu-
ram? annop mutaret naturam homo, si unum
corpus fieret cum arbore, aut lapide? aut
fungo? quae tandem portenta hinc homines
eruditio orbi propinabunt?

Virtichius.

Haec sunt precipua que possunt afferri contra
infinium actu. Cfr.

Revius.

Ain' vero præcipua? & que possunt afferri?
o quam multa sunt que non legisti! vide
ergo quæ Aristot. I. 3. Phys. & I. de cœlo
adversus infiniti assertores disputavit. & quæ
communi catores illis adiecerunt. Sed quia
Theo-

48
Theologus es, pluris tibi erunt theologi. audi ergo clarissimum Hieronymum Zanchium Is de operibus sex dierum lib. 2. Cap. 2. Thes. 6. Sunt autem, inquit, omnes Mundi partes finitae magnitudinis: eoque etiam totu Mundus finitus est. Hanc thesin ita probat: Nam motus tam coeli circularis, quam elementorum rectus finitus est. Ille enim terminatur certo temporis spatio: ut notum est de motu primi mobilis, qui uno die conficitur: Iste vero terminum habet, aut sursum in sua quisque sphæra, aut adorsum in centro terræ. Fieri igitur nequit, ut aut cœlum, aut elementa corpora fine infinite quantitatis seu magnitudinis. Quare nec Mundus, qui ex finitis constat partibus, infinitus esse potest. Ideo a fine ad finem usque pertingit divina sapientia, omniaque disponit utiliter. Vnum tantum est Iehova, qui omnia impleat, quique a nulla re, menteque creatu comprehendi queat. Vnum igitur tantum est infinitum, Deus ipse. Quare Mundus finitus. Quomodo enim infinitus esse potest, corporeus cum sit, & ex corporibus constans? Nullum enim corpus infinitum esse potest, cum certas & finitas habeat dimensiones. An non figuratus est Mundus? nihil magis certum. Naturæ autem infiniti repugnat figura. Figura enim est quæ termino, vel terminis, clauditur atque comprehenditur. Quod autem habet terminum infinitum esse nequit. Finis ergo

ergo sit Mundus eponeret. Proinde Moses dicebat populo, de Deo, auditam quidem fuisse vocem Dei: sed nullam visam fuisse ejus figuram aut formam. Significare voluit, Deum non solum esse incorporeum, sed etiam infinitum & immensum: eoque nullo modo pingi posse aut debere. Quis enim queat rendere incorpoream & eam infinitam depingere? cum omnium pictura & figura certos habeat terminos quibus claudatur. Finitus igitur Mundus: sicut Deus immensus & infinitus. Certum etiam est, corpus infinitum moveri non posse ullo motu genere. Vbi enim moveatur, aut unde, vel quo? Terminatum enim locum esse oportet ubi fiat motus. Moveretur autem Mundus, & singulæ ejus partes. Ac si mobile infinitum sit, ejus quoque motus nullum habebit finem: eoque & tempus, quod mensura est numerusque motus, infinitum fuerit. Omnis autem motus terminos habet certos, unum a quo, & alterum ad quem, Et si tempus mensura & numerus est motus, initium habuerit necesse est. Mundus ergo omnino finitus.

Wittichius.

Quod si Revins habeat demonstrationes, quibus ostendatur infinitum actu contradictionem implicare, eas in medium producat, eos si validæ fuerint a nobis deprehensa, libenter recipimus.

E

Re-

Sufficiunt mihi quæ tum ex Theologo cum primis orthodoxo, tum etiam ex vestrarum partium scriptore exhibui, quæque ipse declarandi causa addidi. Siquid præter hæc ex me cognoscere non dedignetur, videat Suarezum repurg. p. 877. & nonnullis seqq. Ubi hanc opinionem de infinitate rei corporeæ, quæ est Nominalium, & post hos Vazquezii & Arriagæ Iesuitarum, quantum satis est excussum, quam qui defendunt, nullis absurdis absterrentur, adeo ut lumen ipsum naturæ extinguere de industria voluisse videantur. hinc illa apud ipsos; Posse unum infinitum esse majus altero. in infinito posse fieri additionem. infinitos homines, ablati uno nihilominus futuros infinitos, non tamen tot quot antea. Licet in infinito sint infiniti binarii hominum, & infiniti quaternarii, esse tamen binarios duplo plures quam quaternarios. posse produci infinitos mundos, etiam naturaliter. & in eis quæ non vivunt, ignem, aëra &c. infinita esse posse, sed excipi vivencia, quia augentur per intus-sumptionem, qua alimenatum ab una parte trahitur in aliam: id autem non posse fieri, si partes essent infinitæ. Alii tamen ex eodem grege quovis pignore contendunt & hoc posse fieri: illud enim vi-

vix

vens habiturum esse infinitum stomachum, &
 tam benè posse ex infinita culina infinitæ do-
 mui cibos suppeditari, quam ex finita finitæ, &
 Arriaga quidem fatetur, quoad quantitatem
 ciborum id verum esse, sed rogas, si interposi-
 ta cubicula illius domus sint infinitè longa,
 quando pervenient ministri cum cibis? & ex-
 clamat, ô quam jam erunt frigidi! aut quan-
 to tempore ex foro emtos cibos ad culinam ut pa-
 rensur a sportabunt famuli? ô quam jam fate-
 bunt! Si homo, inquit, haberet collum &
 bracia infinite longa, per totam æternitatem
 non descenderet cibus ex ore ad stomachum, nec
 ab hoc ad caput aut ad manus alimento perve-
 nire posset &c. Habet sententiam tuorum
 Nominalium & tui Cartesii, Wittichi, qua
 ita absurdia reliquis penè omnibus pontifi-
 cis visa est, ut magno sese agmine ei oppo-
 fuerit. Utraque schola, Thomæ & Scoti,
 & ex ipsis Iesuitis Greg. de Valentia, Tan-
 nerus, aliique. quibus addi potest Io. Pau-
 lus Nazarius qui ex professo contra Vaz-
 quesum disputat, & quæ suggerit ille, levia
 & nugatoria esse ait constare posse benè
 ponderanti rationes. mitto reliquos. Quod
 si tibi nec reformati, nec pontificū theolo-
 gi sufficiunt, adiice è Confessioni Augustanae
 addictis Dorschæm Anticornæi. cap. 34.
 Ubi contendit Infinitum actu extra S.S. Tri-

missam esse posse, non sine diminutione maiestatis SS. Trinitatis asservari, & praeter rationes Tanneri, hanc quoque adducit: 1. Quia infinitas est perfectio fidei SS. Trinitatis competente, extra quam & ultra quam aliud adiuvare infinitum esse non posset. Hinc (inquit) in una essentia tres personae esse possunt, quia infinita est & immensa. 2. Quia ex infinitate certissimum argumentum pro aeterna & indepedente Deitate (Christi) bue usque formatum fuit a Theologo. v. Athan. l. de cœmuni essentia Patris, Filii, & Sp. S. l. de Incarn. Christi. Cyril. Alex. l. argument. quod Sp. S. sit Deus. Dialog. de Trinit. l. 3. & 5. Chrysostom. l. ad Ephef. &c. Si autem est, aut esse saltem potest aliquid infinitum extra Deum, jam non amplius sequitur, quicquid infinitum est summum Deum esse. 3. Quia ex impletione omnium veteres etiam Spiritum Sanctum esse summum & unum cum Patre & Filio Deum probavunt. v. Ambros. l. 1. de Spiritu Sancto. C. 7. Hieron. & Cassiod. in Psal. 138. (nobis 139.) Cyril. l. 3. de Trinit. Basil. l. de Sp. S. c. 22. Didym. de Sp. S. Vigil. in Disp. Athanasii, Arii, & Sabellii. August. l. 1. contra Maximin. c. 2 L. Omnino enim (inquit) magnitudinis suæ finem non habere Ps. 145. 3. cœlis cœlorum non capi, 1. Reg. 8. 27. excelsiorem cœleste esse, profundiorum inferno &c. Iob. 11. 8.

inter attributa divina recensetur. Addit, infinitatem extra Deum, lădere partim divinam simplicitatem, partim sapientiam, partim potentiam. quod ultimum probat ex eo, quia productione infinitæ multitudinis exhaustus, divina & infinita potentia. &c. v. ipsum.

Wittichius.

Nam an mundus infinitus sit necne ignorare nos fatemur : itaque eum pro indefinito habemus.

Revius.

1. Non ignorabat hoc Cartesius, quem defendis, cum se cognoscere profiteretur, mundum nullos extensionis suæ fines habere. 2. neque tu, quum hujus rei claram perceptionem tibi arrogares, eamque a Deo esse, & quando secundum illam judicares te falli non posse tam magnificè prædicares. item cum negares hunc tuum conceptum esse de nihilo, aut fictum sed de ente vero & reali eum esse dissidentes, interim ex tua ignorantia in re ipsa aliquid sequi, præcessim tantum postulatum, quantum est infinitas mundi, nemini cui pœctus sapit facile persuadebis.

4. Quām firmiter Revius ex scriptura probarit
Cœlum beatorum esse mundi limitem, adeoque in
statu renovationis hoc nos credere debere, supra
vidimus: unde tamen non sequeretur mundum
esse finitum, quia hoc corpus, quod vocamus
cœlum beatorum, posset in infinitum sursum ver-
sus extendi.

Revius.

Quid probaverim aut non probaverim judi-
cent letores. Ad adversarii argumentum
dico, 1. non probari eo quod intenditur,
agitur quippe de eo quod *simpliciter infinitum* est, at hæc infinitudo tantum supponi-
tur *sursum versus*, non autem *deorsum*, sic
epim parti cœli stelliferi siogitur incumbere
atque ita eo terminari, nec *deorsum* aut
finis deorsum, quia tocutum stellarum orbem non
putatur circuire, multi ergo ejus sunt ter-
mini in omnem partem, excepta altitudine.
atque ita cœlum beatorum velut camillus
quidam in immensam altitudinem eductus
mundo superimponitur. 2. eductionem il-
lam in infinitam altitudinem fieri posse ne-
gamus, iisdem rationibus quibus adversus
infinitam extensum in genere pugnati-

mias.

mus. exhausta enim esset divina omnipotencia quominus altitudini cœli beatorum aliquid posset adiicere. cætera non repetam.

Wittichius.

5. Quid in statu gloriæ circa mundi fines nobis sit discendum, definiri nequit, nec propterea quia sumus futuri in cœlis, erimus extra mundum, vel in ejus finibus, nisi mundi vocabulo nimis strictè accipere velis, pro compage corporum a terra usque ad stellas collocatorum.

Revius.

In statu gloriæ idem quod hic vel personam rationem, vel per verbum Dei didicimus, experimento verum esse sentiemus. at mundum finitum esse ex utroque principio hic didicimus; idem ergo ibi experimento verum esse sentiemus. hæc est vis mei argumenti. An futuri simus extra mundum, de eo supra nonnihil actum est: Non futuros autem nos in ejus finibus confidenter dicitur. probationem quarto. certè Iohannes Apoc. 21, 4, 5. Inquit, et angelus dixit. Vnde dico vobis. Ad non Christus usque ad cœli extremum, se conferre potest? poterat ergo cum & illo sequi sui electi. pergebam: E 4, Vidit.

, Videt hæc, ut arbitror, Cartesius, ideo
 , ne infinitus hic suus mundus, una cum in-
 , numeris mundis Metrodori, Anaximandri,
 , Anaximenis, Archelai, Aristarchi, Xeno-
 , phanis, Diogenis, Leucippi, Epicuri, &
 , Anaxarchi (cum quibus magnam affinita-
 , tem haberet) erroribus in fide accenseretur,
 , ea commentus est, per quæ vel perspicacis-
 , simis oculos configere se posse speravit.
 , Nam loco quem tertium citavimus, pro
 , substantia corporeæ universitate, supponit
 , stellas fixas quas videmus, pro percipere nobis
 , obtrudit suspicari, pro esse dicit posse esse,
 , itmo rō verè mutat in forte; quod profecto
 , hominis est posticum sibi querentis quo
 , elabatur, si quando hanc suam sententiam
 , contigerit examinari.

Wittichius.

Tantum abest, ut Cartesii sententia affinitatem
 habeat cum sententia eorum qui infinitos mun-
 dos asserebant, ut potius dīs dīa mūrū ab ia-
 distet; quæ enim convenientia eorum, qui infi-
 nitos mundos non tantum esse posse, sed etiam
 iam esse afferunt, cum iis, qui unicum mundum
 existere ita agnoscunt, ut nequidem plures esse
 posse statuant, quæ sententia est Cartesii, eorum
 que qui cum hic sequuntur.

Revius.

Revius.

Ubi Cartesius negaverit plures mundos esse posse, fateor me ignorare. De Cartesianis quibusdam non abnuo, ita enim statuunt Claubergius, & auctor de Finito & infinito, tu quid sentias nondum prodis. ideo sententiam illam hic non excutiam, ad rem de qua agitur, dico, & magnam differentiam esse inter hasce duas **opiniones**, & magnam tam en affinitatem, in eo videlicet, quod illa statuit infinitum numero, haec vero infinitum extensione, utrumque autem easdem difficultates patitur. v. notata nobis ad auctoris de finito & infinito paginam quintam.

Wittichius.

2. **Quis error in fide, si statuas mundum esse indefinitum & magnitudinis, ejusque finem a nobis non comprehendendi posse, esse possit, equidem non video: monstrat illum si posset, Revius.**

Revius.

De **indefinito**, deque eo quod mente comprehendere non possumus hic non agitur, sed de **infinito & quidem simpliciter**, id enim tu hactenus ab omni incommodo liberare co-
E. 5. natus

natus es. item de eo quod cognoscimus. T-
trumque est in Cart. Cognoscimus (inquit)
hunc mundum, sive substantiae corporeae univer-
sitatem nullos extensionis sue fines habere.
Hanc sententiam erroneam in fide esse dico,
si illa de mundis innumeris sit talis, utraque
enim exhaustit omnipotentiam Dei, ut supra
visum, atque ita primum fidei articulum la-
befactat.

Wittichius.

3, Cartesius loco tertio, hoc est, art. 29. IIII.
partis non supponit pro substantias corporeas
universitate stellas fixas, sed eodem modo ac in
priori ait, mentem talis esse naturae ut nullos
in mundo limites agnoscat, quemadmodum
art. 21. part. II. dixerat, sed afferit, forte
esse ultra stellas fixas alia corpora respectu
quorum dici possint. M O V E R I , quod
quia non est certum, per forte exprimitur, sed
non dicit, forte E S S E alia corpora, quod
quidem ex indefinita extensione necessario se qui-
tur: esse autem posse corpora ultra stellas fixas,
et si respectu eorum moveri dici non possint, satis
puto manifestum: eo pertinet etiam suspicari
Cartesii, & posse esse. Videat attentus lector
verba art. 29. IIII. partis, & nihil a me fingi
conficiet. Ergo non Cartesius sperat se per-
spicacissimis oculos configere, sed vel Revii oculi

cœcu-

cœcutiebant, vel cœnantes sibi lectores premittebas.

Rerius.

Sensus est, illud forte, & si qua sunt similia, non referri ad alia corpora, sed ad moveri. hoc ut obtineat Wittichius mutat interpunctionem. ita enim legit continuo tractu, forte esse ultra stellas fixas alia corpora respectu quorum dici possint moveri, cum Cartesius interpongat post corpora. & ratio est manifesta, ita enim errorem vulgi proposuit, quod putet ultra ipsas (stellas fixas) non esse alia corpora, (observa denuo interpunctionem) a quibus separantur, & quorum respectu dici possint moveri. sanè vulgi opinio est non esse ibi alia corpora, & hinc non putat eas illorum respectu dici posse moveri, quia videlicet nulla sunt, idem evincit tota Cartesii argumentatio, procedit enim ab immensitate Dei, quæ nihil facit ad id ut quiescere dicatur terra, stellæ autem moveri respectu hujus vel illius corporis, sed ad ipsam corporum illorum possibilitatem, cui inservit sensum nostrorum (si immensitatis Dei habeatur ratio) nihil derogare possit. Vides, opinor, Wittichi, nec in Cartesio, nec in te oculos meos cœcutiisse, qui, ad attentionem à te excitatus, subtilem illam commatis trajectiōnē tam

cam opportuno in loco deprehendere potui.
 sed tu, qui cœcūtientem tibi lectorem promis-
 sebas, hoc futurum non augurabare. perge-
 ,bam: Sed præcipue eam (suam sententi-
 ,am) involvit textu quem ultimum attuli-
 ,mus, idque tanta arte, ut qui eum solum le-
 ,gerit, non collatis aliis, facile horinum ab-
 , omni erroris suspicione absoluturus sit.
 , Nostrum ergo erit eum serio expendere,
 , quo facto, videbimus, nihil eum continere
 , præter meras tergiversationes, prævarica-
 , tiones, & propriæ opinionis eversiones.
 , age videamus. Primum ejus ~~quod est~~, est
 , in distinctione *infiniti*, & *indefiniti*. *infini-*
*ti*_{um} ei est, in quo omni ex parte nulli limi-
 tes sunt: *indefinitum*, quod non habet ex-
 tensionem tam magnam, quin majorem ha-
 bere possit (id quod vulgo dici solet *infini-*
*ti*_{um} ~~et~~ ~~potest~~ sive *potentiale*) &
 , vult videri hoc unum mundo tribuisse, non
 , autem illud. Alterum est in distinctione
 , intellectio*nis positivæ* a *negativa*, illam esse,
 , cum in re aliqua inco*lliguntur* nulli limites
 , esse, hanc, qua rei alicujus limites siquos
 , habet, iuveniri a nobis non posse confite-
 mur, & hanc se, non alteram menti nostræ
 , scripsiisse, videri vult.

Wit.

Vittichius.

Dissiclamus agitur, num monstrante Revio illas tergitterationes & propriæ opinionis Cartesii et eriones videre possumus, Cartesius art. 27. Princ. part. I. Infinitum ita describit: In quo omni ex parte, non modo nullos limites agnoscimus, sed etiam positive nullos esse intelligimus. Indefinitum vero art. 28. part. I. est: In quo sub aliqua consideratione nullum finem possumus invenire. Usque apparet quam fideliter a Revio sententia Cartesii fuerit relata: nam definitio a Revio adducta est tantum particularis alicujus Indefiniti, non omnis; at Cartesii est generalis. Ita quidem quoddam Indefinitum est, quod non habet extensorem tam magnam, quin majorem habere possit, sed tale non est Omne indefinitum, cum etiam alia dici possint Infinita (forte Indefinita) præterquam que extensionis sunt participia.

Revius.

Imo, quam tu fideliter sententiam Cartesii retuleris, in proposito est; nam definitioni quam ex illo effers, immediate subnectit: Ita quia non possumus imaginari EXTENSIONEM tam magnam, quin intelligamus majorem esse possit, dicimus MAGNITUDINEM.

F

D.

D I N E M rerum possibilium esse indefinitam,
 quis non videt, cum quod generalius extre-
 merat, ad particulare hoc indefinitum, EX-
 T E N S I O N I S videlicet, & M A-
 G N I T V D I N I S restringere? & quo-
 modo fides hic mea in dubium vocabitur,
 qui generalitatem illam ad rem de qua agitur
 contraxi, cum de nullo alio *indefinito* hic
 controvertatur, quam de mundo & ejus ex-
 tensione? Si mihi haec loquendi ratio quic-
 quam commodaret, aut incommodaret Car-
 tesio, rationem sane haberet adversarius ex-
 postulandi, nunc tantum nodum in scirpo
 quærerit.

Wittichius:

2. Adeoque nec *indefinitum* hic simpliciter
 Cartesio idem est, quod *Potentiale infinitum*,
 cum hoc illo sit angustius, ita ut omne quidem
Potentiale infinitum sit *indefinitum*, sed non
 omne *Indefinitum* sit *Potentiale Infinitum*. Hac
 prænotanda fuerant propter objectiones Revii
 sequentes.

Revius:

Cartesium per *indefinitum* suum intellexisse
potentiale infinitum tam clarum in ejus verbis
 est, quam solem lucere quum sudum est. re-
 petantur si liber: Ita quia non possumus ima-
 ginari

gineri extentionem tam magnam ; quin intelligamus adhuc majorem esse POSSERE, dicemus magnitudinem rerum possibilium esse INDEFINITAM. Et quia non potest dividi aliquod corpus in tot partes, quin singulæ adhuc ex his partibus DIVISIBILES intelligantur, putabimus quantitatem esse INDEFINITE divisibilem. Et quia non potest fingi tantus stellarum numerus quin plures adhuc a Deo creari POTVISSE credamus, illarum etiam numerum INDEFINITVM supponemus. ATQUE ITA DE RELIQVIS. In omnibus hisce exemplis (quæ totam controvèrsiam exhaustiunt) indefinitum nihil aliud est quam infinitum potentiale. provoco ad omnes philosophos. Et ultima verba, atque ita de reliquis ex abundanti ostendunt Cartesium de nullo alio indefinito toto illo paragraphe locutum esse. Sed quia ad objectiones meas sequentes hæc te plenius tractaturum innuis, age ad eas nos accingamus. ita pergebam : Sed , hæc omnia falsa sunt. nam locis ante citatis, , non de eo quod esse possit egit , sed quod , revera sit, mundum inquam nullos extensionis suæ fines HABERE, in ea spatia , REALIA indefinite extensa ESSERE , & substantiam corpoream indefinitè extensionem in iis CONTINERI. Regius.

spatium illud ait REVERA ESSE
 , C O R P U S &c. at *indefinitum illud* (quod
 , impropriè ita vocat) hoc est infinitum po-
 tentiale, nunquam adhuc HABETUR,
 , nunquam EST aut EXISTIT. ex-
 emplo fit divisio continui in infinitas par-
 tes, numquam ad illas pervenitur, sed tan-
 tum earum numero semper aliquem addi-
 , POSSIT significatur, & hoc modo mun-
 dum non ita magnum esse fatemur, quid
 , major a Deo fieri POSSIT: sed & ha-
 berere eum, & in illo quoque casu habitu-
 rum extensionis suæ limites contendimus.
 Nec ex hac potentiali infinitate, ultra Mun-
 di AMPLITUDO sequitur, cum
 eadem vel minimis corpusculis conveniat,
 nullum enim tam parvum est, quin minus,
 ut nec tam magnum quin majus fieri possit
 in infinitum.

Wittichius.

Cartesius Prince. II. art. 21, dicit, C O-
 G N O S C I M V S præterea hunc mun-
 dum, sive substantiae corporeæ universi-
 tatem, nullos extensionis suæ fines habere:
 quæ verba non dextre accepta obnoxia esse
 potuerunt calumnia. Sed si conferantur cum
 aliis Cartesii verbis, coram explicatio erit in
 prom-

promptu. Art. 29. part. III. hanc sententiam suam ita profert: Cum mens nostra sit talis naturae, ut nullos in mundo limites agnoscat. Et in Epistola ab ipso ad More Anglum scripta ita loquitur: De Mundi extensione, de numero partium, in quas materia est divisibilis, & similibus, an sint simpliciter infinita, nec ne, profiteor me nescire, scio tantum me in illis nullum finem agnoscere, atque idcirco respectu mei dico esse indefinita. Vnde patet verborum art. 21. Prince. II. hunc esse sensum: Nos in mundo nullos fines quos habeat possumus cognoscere. quod verum est, & cum mente Cartesii convenit. Ergo nulla hic contradicatio: nam mundum non tocat Infimum potentialiter, quemadmodum praecedente articulo intelleximus; sed Indefinibilem, ita ut posito quocunque termino ejusdem, semper adhuc major mundus SIT CONCIPENDVS. Sic omnia que Revius de Infinito potentiali declamat, infimum absunt.

Revius.

Quid est ad manifestam veritatem oculos claudere, si hoc non est? i. Hasce duas propositiones aequivalere censet: Nos in mundo nullos fines possamus cognoscere. & haec:

F. 3

Cognosci.

Cognoscimus mundum nullos extensionis sum
fines habere. Si sic seres habet, idem quo-
que valebunt hæc duæ: Nos in ecclesia Da-
nullos electos possumus cognoscere, & hæc:
cognoscimus in ecclesia visibili nullos esse electos.
ut autem harum prior est verissima, quia
solus Deus nosit qui sint sui, ita posterior
falsissima, quia revera in ecclesia visibili sunt
electi, licet nobis incogniti. Quod ergo
monet propositiones hæc Cartesii fuisse
conferendas, id ego feci, æquipollentiam
autem in illis reperiire non potui. sed pri-
orum pro vera, posteriorem pro falsa habui
habeoque. tibi autem non prior tantum, sed
& posterior est defendenda, aut Cartesius
deserendus. 2. Quod mundum respectu sui
indefinitum dicat in Epistola ad More, mi-
nor eum nusquam in excusis libris dixisse.
quis enim ei hoc non concessisset? sed am-
plius dixit, nempe, ubicunque fines illius esse
F I N G A M V S, semper ultra ipsas aliqua
spatia indefinite extensa non modo **I M A-**
G. I N A M V R, sed etiam **V E R E** ima-
ginabilia, hoc est **R E A L I A**. **E S S E**
P E R C I P I M V S, ac proinde etiam sub-
stantiam indefinite extensam in iis. **C O N-**
T I N E R I. quis non videt, non mundum
respectu nostræ imperfectæ cognitionis in-
definitum dici, sed vere, in se, & realiter?
Idque

Idque tam tibi notum est, ut tales cognoscendi modum non de nihil, neque de re facta, sed vera esse supra totidem verbis docueris, teque in ea non posse falli rotundè assaueris. Imo idem hoc ipso loco significas, cum ait polito quacunque mundi termino, semper omnino maiorem mundum E S S E C O N C I P. I E N D V M, quare ita concipiendus, nisi quia talis est? & si est major omni termino, rectè dicitur non nostri tantum respectu, sed in se, & in rei veritate, N U L L O S T E R M I N O S H A B E R E.

Quod ad eiusdem Mose scribit, an mundus extensio Eccl. sit simpliciter infinita, id se nescire, id quoque curam nusquam eum in scriptis suis quæ publici juris fecit profiteri, neque convenit hæc ignorantia cum ea quam iactavit cognitione. Doleo autem te reformatum theologum usque adeo hujus viri verbis ac sensibus obnoxium credidisse, ut quod ille se nescire (objectionibus haud dubio Mori hujus constrictus) ait, id tibi quoque nesciendum puxaris, licet manifesta ratio & ipsa sacra scriptura ne id nescires abunde sufficere deberet. De Infinito potentiali, supra ex ipso Cartesio adductis locis actum. Ipse vero, si potest, vel unicum scriptorem commonistret, qui *indefiniti* vocabulum ita ut ille faciat accipit, aliqui significationes

quam affert ab ipso confitam esse non injuriam arbitrabimur. pergebam :
 , Perperam etiam huc trahitur distributio
 > cognitionis in negativam & positivam. Ne-
 , que enim dixerat ; mentem nostram mun-
 , di limites quos habet invenire non posse, sed
 , eam cognoscere mundum limites non haberes,
 , & ubiunque fines illos fingamus (non putat
 , ergo eos verè dari) semper ultra ipsos spa-
 , tia realia esse eam percipere. Regius dicit in-
 , venire, & Hogelandus experientiam inte-
 , stem vocat. quæ non est confessio vel sen-
 , suum nostrorum infirmitatis, vel ejus quod a
 , nobis inveniri non potest, sed quod & cer-
 , tum, & revera inventum est. idem ex hac
 , mundi indeterminatione, quam vocat, etiam
 , æternum ac omnipotentem ejus creato-
 , rem nullis localibus terminis vel finibus de-
 , terminabilem, sed infinitum esse demon-
 , strari ait, quod ex ignorantiae nostræ, aut
 , infirmitatis confessione, eum deducere vel-
 , le non puto. Atque hæc quidem talia sunt,
 , ut licet nomen infiniti soli Deo se reservare
 , dicat Cartesius, recte ipsam tamen revera
 , etiam in nostrum mundum transfusisse
 , convincatur.

Wittichius.

Quam bene addibetur a Cartesio divisio cogni-
 tionis

et omnis in negationem & positivam patet sequitur etiam ad ea qua superius a nobis fuerunt allatae attendet, ex quibus perficiet que Cartesius mens fuerit. quando dicit: Cognoscimus hunc mundum nullos extensionis suae fines habere. Nec mirum est, quod NON PUTEAT DARI LIMITES MUNDI, quia NON STATUIT MUNDUM ESSE FINITUM ACTU, & superius vidimus id hactenus solidis argumentis non fuisse probatum. NEQUE ratione EXISTIMAT ipsum absolute ESSE INFINITEM, quia & hoc ratione manifesta non demonstrat, aliudque ex ipsis verbis inferri non potest, quam NESCIVISSE AN MUNDVS ALIQVOS FINES HABERET NECNE. Sed tades quæ tam clara sunt, rorres invicinare.

Revius.

Me vero tædet tam futilibus nugis immorari. Itane vero tanto molimine nihil nisi inscitiam suam Cartesius proficeri voluit? & nihil vel hoc ipso paragrapho ego in contrarium demonstravi? Nihil autem vereris ex tanto sophorum monarcha fratrem ignorantiae facere? & hiccine est ille qui methodum invenit omania dubia resolvendi? ecce

F. 5. quæ-

quæstionem valgarem résolvete non potest, an mundus sit finitus an infinitus. & reper-tus est theologiæ professor , qui quia hoc ignoravit Cartesius , & sibi hoc ignoran-dum duxit. Sed ut vèram hanc ac meram prævaricationem esse manibus palpet lector, legat quæ continuo post ista aduersus Leu-tulum ipse scribit Wittichius , sunt autem hæc : non desumis probationem Cartesius a fictione nostra , sed ab idea mundi , quam quilibet secum circumfert , tali nempe , ut in ea nulli extensionis fines possint reperiri , quæ cum non sit a præjudicis orta , uti ostensum , necesse est ut a Deo nobis sit indita ; & per consequens N O N A L I T E R A C V E R I T A S H A B E T R E M R E P R A E S E N T E T . estne hoc ignorantiam suam profiteri, an vero sàwòdixii solidam ostentare cur mundus ex rei veritate nulos extensionis fines habeat ? qua autem fronte dicis vel illum nescivisse , vel te nescire , quod tam validè demonstratum putatis ? Qualis interim sit hæc demonstrationis operæ pretium est discere ex Carletono Iesuita (quod genus hominum quanti fecerit Cartesius notum est) Is Disp. Phys. 32. sectio ne 3. postquam retulit dogmata Cartesii de mundo nulos extensionis suæ fines ha-bentes) idque communi Philosophorum ac
Theo-

Theologorum sententiæ repugnare docuiset. tandem addit : *Quid ad hæc respondebit recentior iste , quicum præsens mibi hic disputatio ? Quam bujus sui effati rationem affert tam solidam , ut non Philosophis tantum , ac Theologis , sed tot etiam ecclesiæ luminibus relictis , illi censeat adhærendum ?*

Audite : Mente, inquit, percipio mundum nulos habere fines , & substantiam aliquam corpoream esse indefinitè extensam , ergo mundus nulos habet fines , & de facto existit substantia corporea in immensum undique diffusa , & omnia spatia , etiam imaginabilia , actu occupans , ac repleans. Hæc ille ; nec aliam bujus tam miri pronunciati rationem assignat. Quo devenimus ? Apprehensio Philosophiæ norma ac regula statuitur : quod sibi illa fingit , firmum adeo ac fixum habendum est , ut de illo dubitare sit nefas. Ego percipio substantiam corpoream esse in infinitum diffusam , ergo est infinitè per spatia omnia , etiam imaginabilia , diffusa.

Contra primo : viri quique perspicacissimi , qui in florentissimis hodie per totum orbem Academiis Philosophicas disciplinas pertractant , percipiunt contrarium , nempe mundum non esse infinitè diffusum , sed certos ac determinatos limites habere. Imo , tot jam retro seculi ,

cutis, homines doctissimi, ipsique adeo sae
Patres, ut vidimus, perceperunt non ex i-
te corpus aliquod infinitum, quodque sfa-
omnia imaginabilia occuparet, ergo mundus
non est infinite diffusus, nec datur ejusmo-
corpus, quod nullas extensiones suae ac m-
agnitudinis fines habeat. Iudicet quidvis æqu-
rerum æstimator, utrum hæc argumenta
non sit efficacior ad negandum mundum e-
infinitum, quam ipsum ad illud affirmandum.
Ego percipio mundum esse infinitum, ergo
est infinitus.

Contra secundo: Hic ejus argumentum an-
modus viam infinitis figmentis aperit, occi-
tionemque unicuique præbet suo arbitratu-
na dogmata cūdendi, & sine ullo omnino fun-
damento quidvis affirmandi. Dicit enim si-
militer alius, esse vel regionem aliquam i-
mundo ignotam, vel mundum aliud ab ho-
nōstro segregatum, in quo aves omnes fin-
bicipites, canes cornuti, equi alati, homines
Cyclopum infor- , monoculi, & alia hujus-
modi. Quod si quis ab eo quærat, quo fun-
damento nixis rem tam exoticam affirmet,
Ego, inquiet, istæc ita esse percipio, spiritus
mihi dictæ Philosophicus; &c. si apprehe-
sionibus agendum sit, cur non æquè meæ
apprehensioni deferendū, ac alterius?

Contra tertio: Potuisset Deus initio mundi
solum

volum paradisum, & in eo primos parentes produxisse: vel etiam jam annihilare potest Deus totum mundum, unicā aliquā regione exceptā. Hoc absq[ue] dubio sine ingenti severitate negari non potest. Ulterius, illius loci homines (ponamus esse locum in quo bie auctor degit, qui hoc argumentandi genere patitur) illius, inquam, loci homines, & bie inter alios, non minus concipere possent recte aliquam corpoream in infinitum undique diffusam, ergo tunc etiam existentes hujusmodi res corporea infinita. quod tamen vel easne videt esse falsum.

Contra quarto: Sicut mens nostra ferat in infinita spatia quoad locum, ita tempus reale concipere potest, variasque sphærarum celestium circumvolutiones, anterius & posterius in infinitum a parte anni; mens enī humana, ut locorum, ita nec temporum ullū limitibus coēretur; ergo tempus reale & corporum motus fuerunt ab aeterno, quae est APERTA HÆRESIS: & tamen evidentiter interficiuntur, si hæc argumentatio valem: Ego rem percipio. Ergo est.

Addit bie auctor: Non percipimus, inquit, tantum corpus per infinita illa spatia sine ullo termino extensum; sed verè, perspicue percipimus, ergo est hujusmodi corpus, & consequenter mundus infinitus; Con-

tra; Patres; ut vidimus; Theologi omnes
ac Philosophi, verè percipiunt non esse hujus-
modi corpus infinitum. Ergo non est. Con-
grà secundo: Ille de quo ante, dicet se verè
et perspicue percipere canes cornutos &c. er-
go illuc sunt. Contrà tertio: diceret Aristoteles,
se verè et perspicue percepisse mundum
fuisse ab æterno, et alia hujusmodi. Ex
quaæ consequentiae ex hoc argumentandi modo
inferantur.

Dico itaque, verè aliquid percipere ha-
bere duplicum sensum: primo, ut solum si-
gnificet tale quid mente observari, et hoc sen-
su, qui Antichristum concipit jam existe-
re, aut aliquid hujusmodi, verè istæc perci-
pit, quia vere objecta illa apprehendit. Se-
condo. Et præcipue, vere aliquid percipere,
est, actum quo id ita se habere afferimus seu
judicamus, esse verum: dicere autem hoc sen-
su nos verè percipere mundum esse infinitum,
est petere, ut ajunt, principium, sic illud
assumere tanquam verum, quod est in qua-
stione; quærimus enim in præsenti, an actus
ille sit verus, seu, an objectum ita se habeat,
sicut actus affirmat; et negamus ita se ha-
bere, imo argumentis supra positis clare pro-
Batur actum illum esse falsum: addit: Dicis,
spuria illa concipimus extensa, longa, lata,
et profunda, ergo sunt corporis. Et post non
nulla

nulla in contrarium allata) Hinc, inquit,
deceptus est hic auctor, quod quicquid instar
corporis concipitur, corpus putet. Quæ sine
dubio periculosisima est persuasio, & nisi cor-
rigatur, in plurimos & perniciofissimos erre-
rūs hominem paulatim ducet. Hæc Iesuita
ille, in quibus si pro exemplo Antichristi
aliud substituatur, omnia bene habent, &
demonstrationem Cartesii maximi erroris
convincunt.

G.2.

Lector

Lector benevolē,

QUAM reperirem apud Wittichium nostrum, Infinitatem Dei esse **P E R F E C T I O N I S**, qua significetur, Deum habere omnimodam **P E R F E C T I O N E M** (repetitā post bisterve eadem voce) movit me nonnihil quod de ejus infinitate quoad **E S S E N T I A M** tam altum viderem apud eum silentium. idque eò magis, quod eadem loquendi cautione animadverterem uti Claubergium, Not. ad Defens. Cart. cap. 32. § 48. Ubi, Observent, inquit, boni viri, nos, si mundum infinitum diceremus extenſione sola, non ideo Deum facere, quem solum **P E R F E C T I O N E** novimus infinitum. Sed nego aliud è sententiâ nostrâ sequi, quam Mundum esse indefinitum, Deum absolutè infinitum esse intelligimus, quatenus ad naturam summi entis pertinet infinitas, & omni ratione talem prædicamus **I N T E L L E C T V**, **V O L V N T A T E**, **P O T E N T I A** &c. neque aliter loqui Tobiā Andreæ, Assert. part. 2. Cap. ult. ubi ait, Intelligere clare & distinctè Deum talem esse, ut nulli plane in eo limites **P E R F E C T I O N V M** clare & distinctè perceptarum &c. a nobis vel ullo

allo intelligentē reperiri queant, non esse quid Deus non sit intelligere, sed quid verē & positivē sit. Nolui tamen temerē suspicari, sub hoc lapide scorpium latere, donec tandem mihi innotuit, quid hac de re senserit Cartesius. Is enim ultimā suā ad Henricum More epistolā, cum scripsisset ille, Deum positive infinitum, hoc est, ubique existentem, his verbis respondet: *Hoc VBIQVE non admitto. Videris enim infinitatem Dei in eo pone-re, quod VBIQVE EXISTAT.* cui opinioni NON ASSENTIOR, sed Deum puto ratione suae POTENTIÆ ubique esse, ratione autem suae ESSENTIAE nullam habere relationem ad locum. Quam sententiam Socinianam & Vorstianam esse, extra dubium erit eis quibus lectum est Crel- lii de Attributis divinis libri I. caput 27. Et Vorstii de eodem argumento Disp. 3. thes. 8. una cum Notis ad eam præsertim a pag. 234. & deinceps. Imo aliquanto etiam haec deterior videbitur ei qui consideraverit; hos, licet Deum sua essentia in terra esse negent, in cœlo tamen esse palam profiteri; at Cartesium, cum omnem relationem ad locum ei admittit, ne ipsum quidem cœlum exciperet. Unde consequitur, Deum suā essentiam non solum ubique non esse, quod disertis verbis scribit Cartesius, sed in nulla parte universi esse, id est, nec in cœlo nec in terra. Quod

Quod Cartesius prima sua ad Henricum More responsione, an mundus simpliciter sit infinitus profiteatur se N E S C I R E , id inde ortum habet: Scribebat ad eum hic More inter alia : *Indefinitam tuam mundi extensionem non intelligo. Extensio enim illa indefinita, vel simpliciter infinita est, vel tantum quoad nos. Si intelligis, extensionem infinitam simpliciter, cur mentem tuam obscuras vocabulis nimium suppressis ac modestis?* Si tantum quoad nos infinitam , revera erit finita. neque enim mens nostra aut rerum aut veritatis est imensura &c. Hic Cartesius , cum simpliciter infinitam mundi extensionem dicere non auderet , finitam autem fateri nollet , quid ejus rei esset N E S C I R E se respondit. cum tamen non modo in excusis suis scriptis contrarium dixisset , sed & Epistola sequenti, totidem verbis scribat: *Repugnat conceptui meo , siue , quod idem est , puto. IMPLICARE CONTRADICTIONEM , VT MVNDVS SIT FINITVS VEL DETERMINATVS.* si putet hoc implicare contradictionem, sanè putat hoc falsum esse , imo nec verum esse posse. Observa porro mirabilem descriptionem implicatae contradictionis , qua videlicet id omne contradictionem involvere putatur quod repugnat:

gnat conceptui Cartesiano. at ego putabam illa contradictionem involvere, quæ simul de eodem affirmantur & negantur, quod hic locum non habet.

Idem effugium videre est in quæstione de vita ac anima brutorum. quum enim idem Henricus More ad eum in hæc verba scripsisset: Cæterum a nulla tuarum opinionum animus meus, pro ea qua est mollitie & teneritudine, æque abhorret, atque ab internecina & jugulatrice sententia quam in methodo tulisti, brutis omnibus vitam sensumque eripiens dicam; an potius præripiens, neque enim unquam vixisse pateris. Illic non tam suspicio rutilantem ingenii aciem, quam reformido, utpote de animantium fato sollicitus; acumenque tuum non subtile solum agnosco, sed chalybis instar rigidum ac crudele, quod uno quasi ictu universum quasi animantium genus vita ausit sensuque spoliare, in marmora & machinas convertendo. in quam sententiam cum multis disseruisset, Cartesius ad solitum diverticulumredit: Quamvis, inquiens, pro demonstratore habeam, probari non posse aliquam esse in brutis cogitationem, non ideo puto demonstrari posse nullam esse, quia mens humana illorum corda non peradit. Sed examinando quidnam sit bac de re maxime probabile, nullam video rationem pro brutorum cogitatione militare &c. Sensus.

quam affert ab ipso confitam esse non injuriam arbitrabimur. pergebam :
 , Perperam etiam huc trahitur distributio
 , cognitionis in negativam & positivam. Ne-
 , que enim dixerat ; mentem nostram mun-
 , di limites quos habet invenire non posse, sed
 , eam cognoscere mundum limites non habere,
 , & ubiunque fines illos fingamus (non putat
 , ergo eos verè dari) semper ultra ipsos spa-
 , tia realia esse eam percipere. Regius dicit in-
 , venire, & Hogelandus experientiam in te-
 , stem vocat. quæ non est confessio vel sen-
 , suum nostrorum infirmitatis, vel ejus quod a
 , nobis inveniri non potest, sed quod & cer-
 , tum, & revera inventum est. idem ex hac
 , mundi indeterminatione, quam vocat, etiam
 , æternum ac omnipotentem ejus creato-
 , rem nullis localibus terminis vel finibus de-
 , terminabilem, sed infinitum esse demon-
 , strari ait, quod ex ignorantiae nostræ, aut
 , infirmitatis confessione, eum deducere vel-
 , le non puto. Atque hæc quidem talia sunt,
 , ut licet nomen infiniti soli Deo se reservare
 , dicat Cartesius, recte ipsam tamen revera
 , etiam in nostrum mundum transfusisse
 , convincatur.

Wittichius.

Quam bene addibeatur a Cartesio divisio cogni-
 tionis

temis in negationem & positivam probabit sequiturum ad ea quae superius a nobis fuerunt allata ostendet, ex quibus perficiet que Cartesius mens fuerit. quando dicit: Cognoscimus hunc mundum nullos extensionis sue fines habere. Nec mirum est, quod NON PUTET DARI LIMITES MUNDI, quia NON STATVIT MUNDVM ESSE FINITYM ACTU, & superius vidimus id habentem solidis argumentis non fuisse probatum. NEQUE autem EXISTIMAT ipsum absolute ESSE INFINITEM, quia & hoc ratio manifesta non demonstrat, aliudque ex ipsis verbis inferri non potest, quam NE SCIVISSE AN MUNDVS ALIQVOS FINES HABERET NECNE. Sed tamen quae tam clara sunt, roties inocuicarte.

Revius.

Me vero cædet tam futilibus nugis immorari. Itane vero tanto molimine nihil nisi inscitiam suam Cartesius proficeri voluit? & nihil vel hoc ipso paragrapho ego in contrarium demonstravi? Nihil autem vereris ex tanto sophorum monarcha fratrem ignorantiae facere & hiccine est ille qui methodum invenit omnia dubia resolvendi? ecce

F 5. quæ-

quæstionem vulgarem résolvete non potest, an mundus sit finitus an infinitus. & reper-tus est theologiæ professor, qui quia hoc ignoravit Cartesius, & sibi hoc ignoran-dum duxit. Sed ut vèram hanc ac meram prævaricationem esse manibus palpet lector, legat quæ continuo post ista aduersus Leu-tulum ipse scribit Wittichius, sunt autem hæc: non defumis probationem Cartesius a fictione nostra, sed ab idea mundi, quam quilibet secum circumfert, tali nempe, ut in ea nulli extensionis fines possint reperiri, quæ cum non sit a præjudicis orta, usi ostensum, necesse est ut a Deo nobis sit indita; & per consequens NON ALITER AC VERITAS HABET REM REPRÆSENTE T. estne hoc ignorantiam suam profiteri, an vero ~~paradisi~~^{solidam} ostentare cur mundus ex rei veritate nulos extensionis fines habeat? qua autem fronte dicis vel illum nescivisse, vel te nescire, quod tam validè demonstratum putatis? Qualis interim sit hæc demonstratio, operæ pretium est discere ex Carletono Iesuita (quod genus hominum quanti fecerit Cartesius notum est) Is Disp. Phys. 32. sectio ne 3. postquam retulit dogma Cartesii de mundo nulos extensionis suæ fines ha-bentes idque communi Philosophorum ac Theo-

Theologorum sententiae repugnare docuis-
set. tandem addit: Quid ad hæc responde-
bit recentior iste, quicum præsens mibi hic
disputatio? Quam hujus sui effati rationem
affert tam solidam, ut non Philosophis tan-
tum, ac Theologis, sed tot etiam ecclesiæ
luminibus relictis, illi censeat adhærendum?
Audite: Mente, inquit, percipio mundum
nullos habere fines, & substantiam aliquam
corpoream esse indefinitè extensam, ergo
mundus nullos habet fines, & de facto exi-
stit substantia corporea in immensum undi-
que diffusa, & omnia spatia, etiam imagi-
nabilia, actu occupans, ac replens. Hæc
ille; nec aliam hujus tam miri pronunciati
rationem assignat. Quo devenimus? Ap-
prehensio Philosophicæ norma ac regula sta-
tuitur: quod sibi illa fингит, firmum adeo ac
fixum habendum est, ut de illo dubitare sit
nefas. Ego percipio substantiam corpoream
esse in infinitum diffusam, ergo est infinitè
per spatia omnia, etiam imaginabilia, dif-
fusa.

Contra primo: viri qui que per spicacissimi, qui
in florentissimis hodie per totum orbem Aca-
demias Philosophicas disciplinas pertractant,
percipiunt contrarium, nempe mundum non
esse infinitè diffusum, sed certos ac deter-
minatos limites habere. Imo, tot jam retro se-
culis,

cutis, homines doctissimi, ipsique adeo sa-
Patres, ut vidimus, perceperunt non exi-
re corpus aliquod infinitum, quodque spa-
omnia imaginabilia occuparet, ergo mundus
non est infinite diffusus, nec datur ejusmo-
corpus, quod nullas extensiones suae ac ma-
gnitudinis fines habeat. Iudicet quisvis equi-
rerum estimator, utrum haec argumentatio
non sit efficacior ad negandum mundum ei-
infinitum, quam ipius ad illud affirmandum.
Ego percipio mundum esse infinitum, ergo
est infinitus.

Contra secundo: Hic ejus argumentatio
modus viam infinitis figurantibus aperit, occa-
sionemque unicuique praebet suo arbitratu no-
va dogmata credendi, & sine ullo omnino fun-
damento quidvis affirmandi. Dicit enim si
militer alius, esse vel regionem aliquam in
mundo ignotam, vel mundum aliud ab hoc
nostro segregatum, in quo aves omnes fini-
bicipites, canes cornuti, equi alati, homines
Cyclopum infor, monoculi, & alia hujus-
modi. Quod si quis ab eo querat, quo fun-
damento nimis rem tam exoticam affirmet,
Ego, inquiet, istae ita esse percipio, spiritus
mihi dictus Philosophicus; & si apprehen-
sionibus agendum sit, cur non aequè mea
apprehensioni deferendum, ac alterius?

Contra tertio: Potuisse Deus initio mundi
solum

polum paradisum, & in eo primos parentes produxisse: vel etiam jam annihilare potest Deus totum mundum, unicâ aliquâ regione exceptâ. Hoc absque dubio sine ingenti severitate negari non potest. Ulterius, illius loci homines (ponamus esse locum in quo hic auctor dedit, qui hoc argumentandi genere utitur) illius, inquam, loci homines, & hic inter alios, non minus concipere possent rem aliquam corpoream in infinitum undique diffusam, ergo tunc etiam existet hujusmodi res corporea infinita. quod ramen vel cache videt esse falsum.

Contrà quarto: Sicut mens nostra feret in infinita spacia quoad locum, ita tempus reale concipere potest, variisque sphaerarum cœlestium circumvolutiones, anterius & anterius in infinitum a parte ario; mens caeca humana, ut locorum, ita nec temporum ullis limitibus coërectur; ergo tempus reale & corporum motus fuerint ab eterno, quæ est A PERTA HÆRESIS: & ramen evidentiter infertur, si haec argumentatio vales: Ego rem percipio, Ergo est.

Addit hic auctor: Non percipimus, inquit, tantum corpus per infinita illa spatiis sine ullo termino extensum; sed vero, per spicue percipimus, ergo est hujusmodi corporis, & consequenter mundus infinitus; Con-

bra, Patres, ut vidimus, Theologi omnes ac Philosophi, verè percipiunt non esse hujusmodi corpus infinitum. Ergo non est. Contrà secundo: Ille de quo ante, dicit se verè & perspicue percipere canes cornutos &c. ergo illuc sunt. Contrà tertio: diceret Aristoteles, se verè & perspicue percepisse mundum fuisse ab aeterno, & alia hujusmodi. Ex qua consequentiae ex hoc argumentandi modo inferantur.

Dico itaque, verè aliquid percipere habere duplicum sensum: primo, ut solum significet tale quid mente observari, & hoc sensu, qui Antichristum concipit jam existere, aut aliquid hujusmodi, verè istae percipit, quia vere objecta illa apprehendit. Secundo & præcipue, vere aliquid percipere, est, actum quo id ita se habere asserimus seu iudicamus, esse verum: dicere autem hoc sensu nos verè percipere mundum esse infinitum, est petere, ut ajunt, principium, sed illud assumere tanquam verum, quod est in quaestione; quærimus enim in præsenti, an actus ille sit verus, seu, an objectum ita se habeat, sicut actus affirmat; & negamus ita se habere, imo argumentis supra positis clare probatur actum illum esse falsum. addit: Dicis, spatio illa concipimus extensa, longa, lata, & profunda, ergo sunt corpus. Et post nonnulla

nulla in contrarium allata) Hinc, inquit, deceptus est hic auctor, quod quicquid instar corporis concipitur, corpus putet. Quæ sine dubio periculosisima est persuasio, & nisi corrigatur, in plurimos & perniciosissimos erroris hominem paulatim ducet. Hæc Iesuita ille, in quibus si pro exemplo Antichristi aliud substituatur, omnia bene habent, & demonstrationem Cartesii maximi erroris convincunt.

G.2

Lector

Lector benevole,

QUAM reperirem apud Wittichium nostrum, Infinitatem Dei esse **P E R F E C T I O N I S**, qua significetur, Deum habere omnimodam **P E R F E C T I O N E M** (repetitâ post bis terve eadem voce) movit me nonnihil quod de ejus infinite quoad **E S S E N T I A M** tam altum viderem apud eum silentium. idque eò magis, quod eadem loquendi cautione animadverterem uti Claubergium, Not. ad Defens. Cart. cap. 32. § 48. Ubi, *Obseruent*, inquit, *boni viri*, *nos*, si mundum infinitum diceremus extenſione sola, non ideo Deum facere, quem solum **P E R F E C T I O N E** novimus *infinitum*. Sed ne go aliud è sententiâ nostrâ sequi, quam Mundum esse indefinitum, Deum absolute infinitum esse intelligimus, quatenus ad naturam summi entis pertinet infinitas, & omni ratione talem prædicamus **I N T E L L E C T V**, **V O L V N T A T E**, **P O T E N T I A** &c. neque aliter loqui Tòbiam Andreæ, Assert. part. 2. Cap. ult. ubi ait, Intelligere clare & distinctè Deum talem esse, ut nulli plane in eo limites **P E R F E C T I O N V M** clare & distinctè perceptarum &c. a nobis vel ullo

allo intelligentē reperiri queant, non esse quid Deus non sit intelligere, sed quid verē & positivē sit. Nolui tamen temerē suspicari, sub hoc lapide scorpium latere, donec tandem mihi innotuit, quid hac de re senserit Cartesius. Is enim ultimā suā ad Henricum More epistolā, cum scripsisset ille, Deum positive infinitum, hoc est, ubique existentem, his verbis respondet: *Hoc VBIQVE non admitto. Videris enim infinitatem Dei in eo pone-re, quod VBIQVE EXISTAT.* cui opinioni NON ASSENTIOR, sed Deum puto ratione suae POTENTIAE ubique esse, ratione autem suae ESSENTIAE nullam habere relationem ad locum. Quam sententiam Socinianam & Vorstianam esse, extra dubium erit eis quibus lectum est Crel- lii de Attributis divinis libri I. caput 27. Et Vorstii de eodem argumento Disp. 3. thes. 8. una cum Notis ad eam præfertim a pag. 234. & deinceps. Imo aliquanto etiam hac deterior videbitur ei qui consideraverit hos, licet Deum sua essentia in terra esse negent, in cœlo tamen esse palam profiteri; at Cartesium, cum omnem relationem ad locum ei adimit, ne ipsum quidem cœlum exciperet. Unde consequitur, Deum suā essentiā non solum ubique non esse, quod disertis verbis scribit Cartesius, sed in nulla parte universi esse, id est, nec in cœlo nec in terra. Quod

Quod Cartesius prima sua ad Henricum More responsione, an mundus simpliciter sit infinitus profiteatur se N E S C I R E , id inde ortum habet: Scribebat ad eum hic More inter alia : *Indefinitam tuam mundi extensionem non intelligo. Extensio enim illa indefinita, vel simpliciter infinita est, vel tantum quoad nos. Si intelligis, extensionem infinitam simpliciter, cur mentem tuam obscuras vocabulis nimium suppressis ac modestis? Si tantum quoad nos indefinitam, revera erit finita. neque enim mens nostra aut rerum aut veritatis est imensura &c.* Hic Cartesius , cum simpliciter infinitam mundi extensionem dicere non auderet , finitam autem fateri nollet , quid ejus rei esset N E S C I R E se respondit. cum tamen non modo in excusis suis scriptis contrarium dixisset , sed & Epistola sequenti, totidem verbis scribat : *Repugnat conceptui meo , sive , quod idem est , puto. IMPLICARE CONTRADICTIONEM , VT MVNDVS SIT FINITVS VEL DETERMINATVS.* si putet hoc implicare contradictionem, sanè putat hoc falsum esse , imo nec verum esse posse. Observa porro mirabilem descriptionem implicatas contradictionis , qua videlicet id omne contradictionem involvere putatur quod repugnat:

gnat conceptui Cartesiano. at ego putabam illa contradictionem involvere, quæ simul de eodem affirmantur & negantur, quod hic locum non habet.

Idem effugium videre est in quaestione de vita ac anima brutorum. quum enim idem Henricus More ad eum in hæc verba scripsisset: *Cæterum a nulla tuarum opinionum animus meus, pro ea qua est mollitie & teneritudine, æque abhorret, atque ab internecina & jugulatrice sententia quam in methodo tulisti, brutis omnibus vitam sensumque eripiens dicam; an potius præripiens, neque enim unquam vixisse pateris.* Illic non tam suspicio rutilantem ingenii aciem, quam reformido, utpote de animantium fato sollicitus; acumenque tuum non subtile solum agnosco, sed chalybis instar rigidum ac crudele, quod uno quasi ictu universum quasi animantium genus vita ausit sensuque spoliare, in marmora & machinas convertendo. in quam sententiam cum multis differuissest, Cartesius ad solitum diverticulumredit: *Quamvis, inquiens, pro demonstratore habeam, probari non posse aliquam esse in brutis cogitationem, non ideo puto demonstrari posse nullam esse, quia mens humana illorum corda non pervadit.* Sed examinando quidnam sit bac de re maxime probabile, nullam video rationem pro brutorum cognitione militare &c. Sen-sus,

sus est, nec posse probari in brutis cogitationem esse, nec posse probari nullam esse, posterius tamen sibi videri probabilius. quod perinde est acsi fateatur **N E S C I R E** se utrum bestiæ **A N I M A M**, **H V M A N A M** habeant an non habeant, illam enim definivit per rem sive substantiam **C O G I T A N T E M**. unde, ubicunque est *cogitatio*, ibi esse oportet *mentem* sive *animam* ratione *præeditam*. Nescit ergo Cartesius (audite & obstupescite Christiani) an habeant bestiæ animam *humanam*, an non habeant, sicque sequacibus suis liberum facit, utrum malint amplecti, cum neutrum se probare posse dicat, licet in negativam magis inclinet. Atque hoc pacto facile habebimus duas Cartesianorum sectas, quarum haec bestias automatū & horologiorum more moveri (ut haec tenus factum) arctè tenebit accurateque defendet, altera omnibus bestiis animas humanas attribuet, eq̄ nixa fundamento; quod Cartesius tantus philosophus contrarium se probare non posse ingenue fateatur. Animadvertebat hoc ille Henricus More, vir sano sagacissimus, ideo Cartesium hisce verbis adoriebatur, &, ut mihi quidem videtur, illudebat; Sed video quid te huc adegit, ut bruta pro machinis habeas, immortalitatis utique animarum nostrarum demonstrandas ratio, quæ

— · —

sum

cum supponat, corpus nullō modo cogitare posse, concludit, ubiunque est cogitatio, substantiam a corpore realiter distinctam adesse oportere, adeoque immortalem. Vnde sequi, si bruta cogitent, substantias immortales sibi annexas habere. At amabo te, vir per spicacissime, cum ex ista demonstrandi ratione necesse esset bruta animantia aut sensu spoliare, aut donare immortalitate, cur ipsa malles inamines machinas statuere, quam corpora immortalibus animabus actuata? præsertim cum illud, ut phænomenis naturæ minime consonum, ita planè inauditum hactenus, hoc vero apud sapientissimos veterum ratum sit ac comprobatum, Pythagoram puta, Platonem aliosque. Et certe, animos hōc adderet Platonicis omnibus persistendi in sua de brutorum immortalitate sententia, cum tam insigne ingenium eo angustiarum redactum sit, ut si animas brutorum immortales non concedat, universa bruta insensatas machinas necessario statuat. Ad quæ Cartesius post probabiles nonnullas, ut putat, rationes, cogitationem brutis adimentes, concludit, Hanc suam opinionem non tam crudelē esse erga bestias, quam piam erga homines, Pythagoræorum superstitioni non addictos, quos nempe a criminis suspicione absolvat, quoties animalia comedunt vel occidunt. Nimirum, quasi sufficiat ad hominem.

nem a criminis suspicione absolvendum, quod
Cartesius jhoc aut illud **O P I N E T V R**,
qui tamen quasi præconis voce proclamet se
opinionem suam **D E M O N S T R A R E**
N O N P O S S E. si certiorem a peccatis
suis *absolutionem* a sacrificulis suis non ex-
pectet , sibi eam habeat , neminem ex iis
quibus pectus sapit rivalem naeturus.

Hæc & similia arcana in Epistolis illis
Cartesii quæ a sequacibus ejus magna cum
pompâ citantur , licet sollicitè caveant ne
typis excusæ prodeant , occultantur , ad quæ
ecclesiæ reformatæ tempestive ut spero at-
tendent , né postquam erroribus impletæ
fuerint , pro Christianis tandem **Cartesia-**
nas se factas videant & ingemiscant.

nem a criminis suspicione absolvendum, quod
Cartesius i*h*oc aut illud **O P I N E T V R**,
qui tamen quasi præconis voce proclamet se
opinionem suam **D E M O N S T R A R E**
N O N P O S S E. si certiorem a peccatis
suis *absolutionem* a sacrificulis suis non ex-
pectet, sibi eam habeat, neminem ex iis
quibus pectus sapit rivalem nacturus.

Hæc & similia arcana in Epistolis illis
Cartesii quæ a sequacibus ejus magna cum
pompâ citantur, licet sollicitè caveant ne
typis excusæ prodeant, occultantur, ad quæ
ecclesiæ reformatæ tempestive ut spero at-
tendent, né postquam erroribus impletæ
fuerint, pro Christianis tandem **Cartesia-**
nas se factas videant & ingemiscant.

